

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Marju Rebane

**ÕPPIJATE SOTSIAALSETE OSKUSTE JA LOOVUSE TOETAMINE
DRAAMAÕPETAJATE KOGEMUSTE PÕHJAL**

Magistritöö

Juhendajad: Marvi Remmik, PhD

Katrin Nielsen, MA

Viljandi 2022

Resümee

Õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse toetamine draamaõpetajate kogemuste põhjal

Kaasaegse hariduse üheks eesmärgiks on toetada õppija sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi. Mujal maailmas tunnustatud, kuid Eestis vähe rakendatud draamaõpetuse meetodid toetavad seda eesmärki mitmekülgsest. Seega on uurimistöö eesmärk välja selgitada, kuidas Eesti koolides praktiseerivad draamaõpetajad toetavad draamameetodite kasutamisel õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengut. Uurimistöö raames tuuakse välja draamaõpetajate poolt tõstatatud teemad, mis seonduvad nii draamaõpetuse olemuse kui sellega, millised on õpetajate kogemused laste loovuse ja sotsiaalsete oskuste arendamisel. Ühtlasi analüüsitakse valikaine hetkeolukorda Eesti haridussüsteemis, tuues välja draamaõpetuse rolli kooli õppekavas ning tehakse ettepanekuid, kuidas draamaõpetus võiks Eestis korraldatud olla. Magistr töö teooriaosas antakse ülevaade sotsiaalsetest oskustest, draamaõpetusest ning draamakoolituse meetoditest. Andmeid koguti seitsmelt draamaõpetajalt poolstruktureeritud intervjuuga ja analüüsiti kvalitatiivsel meetodil. Uurimistulemustest selgus, et draamaõpetajad mõistavad draamaõpetuse eesmärgi üheselt: draamaõpetus on draama kui kunstivormi kasutamine õppija loovuse ja suhtlemisvõime ning koostöö arendamiseks. Lapsed õpivad verbaalsete ja mitteverbaalsete draamatehnikate kaudu kavandama loovalt draamakeskkondi ning hindama enda ja teise toimetulekut kujutletavates olukordades. Puudujääke esineb draamaõpetajatel teadmistes ja oskustes, et õpetada lapsi draamaõpetuses, lisaks õppematerjalide ja kutsestandardi olemasolus. Draamaõpetajad vajavad riiklikku tuge ning draamaõppe toomist riiklikusse õppekavva, et tagada draamaõpetajatele vastav erialane väljaõpe ning Eesti lastele järjepidev ja tõhus draamaharidus.

Märksõnad: draamaõpetus, draamaõppe meetodid, sotsiaalsed oskused, loovus

Abstract

Ways drama education supports students' social skills and creativity based on drama teachers' experiences

The aim of modern education is to support a learner's social and emotional skills. Drama education is a multifaceted method for achieving this aim. Drama education is recognized around the world, however, still not fully implemented in Estonia. Therefore, the aim of this research is to find out how Estonian drama teachers use drama methods for supporting students' social and creative development. The research exteriorizes the topics posed by the drama teachers, including the essence of drama education, teacher's experiences in developing students creativity and social skills. The analysis includes the current situation of drama education in Estonian education system and curriculum, complemented by suggestions for improvement in the field of drama. The data was collected during semi-structured interview with seven drama teachers. The research indicates that all the drama teachers interpret the aims of drama education similarly - drama education means using drama as a form of art in order to develop a student's creativity, social competence and ability to collaborate. With the help of various verbal and non-verbal drama methods, students learn to create new environments and evaluate how they are their companions cope in various make-beliefsituations. There are some deficiencies in the training of drama teachers, educational materials and vocational standards. Drama teachers need support from the government and state curriculum in order to provide consistent and efficient drama education in Estonia.

Keywords: drama education, drama education methods, social skills, creativity

Sisukord

Sisukord

Sisukord	4
Sissejuhatus	5
1. Laste sotsiaalsed oskused ja suhtlemine koolieas	7
2. Draama võimalused sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamiseks	11
2.1. Draamaõppe eesmärgid ja vajalikkus.....	11
2.2. Draamaõppe meetodid loovuse ja sotsiaalsete oskuste arendamiseks.....	14
2.3. Draamaõpe – sotsiaalsete oskuste arendamine läbi improvisatsiooni ja rollimängu	16
2.4. Draamaõpe – sotsiaalsete oskuste arendamine läbi jutuvestmise ja kehalise eneseväljend	17
3. Laste sotsiaalsed oskused põhikooli riiklikus õppekavas	20
4. Draamaõpetaja Eestis	22
5. Metoodika.....	24
5.1. Valim	24
5.2. Andmete kogumine.....	27
5.3. Andmeanalüüs.....	28
6. Tulemused	30
7. Arutelu.....	49
Kasutatud kirjandus	55
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu kava	60
Lisa 2. Draamaõpetuse hindamismudel 5. klassile	62

Sissejuhatus

Tänapäeva maailmas on paljudes valdkondades loovus ja sotsiaalsed oskused tähtsamad kui ainult faktiteadmised. Kiiresti muutuvus ühiskonnas tuleb edukalt toime just see, kes oskab erinevates olukordades leida lahendusi ning sobivat käitumisviisi. Tähtsad on nii suhtlemisoskus kui ka loovus, et väljendada ja põhjendada oma seisukohti, toetada ideede paljusust ning eneseteostust. Seepärast on haridusvaldkonnas üha rohkem hakatud liikuma kaasaegse õpetamise suunas, mis toetab lisaks õppijate ainealastele teadmiste ka nende üldpädevuste arengut.

Laialt levinud arusaam on, et “seoses tehnoloogiliste muutuste, globaliseerumise ja muude nn “megatrendidega”, ei saa õppimine ja õpetamine enam vanamoodi jätkuda” (HTM, TLÜ, TÜ, 2017). Uue õpikäsituse kohaselt tuleb muuta õppimise protsessi ja sisu nii, et õppija oleks selles aktiivne osaline, sest just kaasloojana suudab laps paremini seostada õpitavat iseenda ja tegeliku eluga. Üha muutuvus ühiskonnas oodatakse haridussüsteemilt, et see toetaks lisaks formaalsele haridusele ka iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust. Peetakse oluliseks, et lapsed saaksid koolist kaasa kiiresti muutuvus ühiskonnas hakkama saamiseks vajalikud oskused. (HTM, TLÜ, TÜ, 2017)

Inimese igapäevast toimetulekut mõjutavad sotsiaalsed oskused ja loovus, mis on inimestevahelise eduka suhtlemise alustalaks. Põhikooli riikliku õppekava järgi on suhtluspädevus lapse suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust (Põhikooli riiklik õppekava, 2011). Heinla (2020) sõnul mõjutab haridus kõne stiili ja loomust ning lapsele suunatud kõne hulgal on oluline seos tema rikka keelekasutuse ja loovuse rakendamise vahel. Seega on koolil oluline roll laste sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamisel ning selle eelduseks on arusaam, et iga laps on loov temale ainuomase viisil.

Sotsiaalsete oskuste arendamiseks koolis on erinevaid võimalusi ning käesoleva magistr töö raames tuuakse välja draamaõpetuse võimalused laste sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamiseks. Draamaõpetuse õppekava toob välja õpieesmärgid, mille kohaselt noored omandavad selles õppeaines lisaks teoreetilistele teadmiste ka sotsiaalseid oskusi – kuulamisoskust, oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist, suulist ja füüsilist eneseväljendust, suhtlemisoskust. Samuti arendab õpilane draama tehnikate kaudu loovust ning arusaamist inimsuhetest ja ühiskonnast. Õpilane väärtustab loomingulist koostööd, ideede paljusust ja võtab vastutuse tulemuse eest. (Haridus- ja Noorteamet, s.a.)

Varasemaid uuringuid draamaõpetuse kohta on tehtud vähe, samuti ei ole eestikeelset

materjali draamapedagoogika kohta piisavalt. Töö autor leiab, et teema on aktuaalne ning väärrib uurimist, kuna draamapedagoogika on sotsiaalne protsess, mille keskmes on eneseväljendus ja suhted ning nende arendamine. Olulisemad valdkondlikud uurimistööd on varasemalt Eestis läbi viinud Marii Noor (2021), kes uuris noorsootöötajate kogemusi draamapedagoogika kasutamisest noorsootöös, Marju Marga (2018), kes uuris draamaõpetajate arvamusi draamaõppe kasutamisest koolis, Tuuli Kaeramaa (2012), kes kirjeldas draamaõpetuse olukorda Eestis kümme aastat tagasi ning tõi välja selgitusi teooriast. Varasemalt on draamaõpetuse teemat uurinud Katrin Nielsen (2009) ja Ivika Hein (2013).

Uurimisprobleem seisneb selles, et varasemalt on vähe läbi viidud uurimusi draamaõpetajate senistest kogemustest draamapedagoogika kasutamisel Eesti koolides valikaine raames. Eestis läbi viidud uurimistööde valimisse on kaasatud erinevate valdkondade esindajaid - õpetajad, kultuurikorraldajad, noorsootöötajad, kuid fookus on kooliteatril või teatriõpetusel. Kuid tuginedes uurimustele ja kirjandusele, ei ole piisavalt informatsiooni selle kohta, missugused on draamaõpetajate kogemused ja teadmised õppija toetamisel draamaõpetuse õppekava õpitulemuste saavutamiseks Eestis.

Uurimistöö probleemi ja eesmärgist tulenevalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Millised on draamaõpetuse eesmärgid draamaõpetajate arvamuste põhjal?
2. Millised on draamaõpetajate kogemused õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamisel draamaõpetuses?
3. Milline on draamaõpetajate arvates draamaõpetuse roll üldhariduskooli õppekavas?

Magistritöö esimeses osas antakse ülevaade sotsiaalsete oskuste ja draamaõpetuse vajalikkusest ning draamakoolituse meetoditest sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamisel. Töö teine osa kirjeldab andmete kogumist ja analüüsi. Kolmandas osas on analüüsi tulemused ja järeldused. Uurimistöö teoreetilises raamistikus tuginetakse teiste seas Ivika Heina raamatule “Draamaraamat” ning Allan Owensi ja Keith Barberi raamatule “Draamakompass”. Haridus- ja Noorteameti draamaõpetuse õppekava tööversioonist võetakse aluseks selle õpieesmärgid ning uuritakse, mil viisil toetab draamaõpetus draamaõpetajate kogemuse põhjal laste loovuse ja sotsiaalsete oskuste arengut koolis.

1. Laste sotsiaalsed oskused ja suhtlemine koolieas

Esimeses peatükis selgitatakse lähtuvalt käesoleva magistritöö eesmärkidest sotsiaalsete oskuste mõistet ja vajalikkust. Lisaks võetakse vaatluse alla kolm suhtlemisoskuse olulisemat aspekti ning nende väljendumise võimalused – kuulamisoskus, probleemilahendusoskus ning suuline ja füüsiline eneseväljendus.

Seoses suhtlusoskuse olulisusega tänapäeva ühiskonnas on sotsiaalsete teadmiste, oskuste ning väärtushinnangute kujundamine koolides olulisel kohal. Eestis ja ka mujal maailmas on võetud eesmärgiks toetada õppijates lisaks ainealastele teadmistele ka sotsiaalseid oskusi. Koolidelt oodatakse, et õppijad omandaksid õppekavades kirjeldatud teadmised ja võtmepädevused. Koolil peaks olema loodud selleks vajalik keskkond, et toetada iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut. “Võtmepädevused on pädevused, mida vajavad kõik inimesed, et tagada eneseteostus ja areng, kodanikuaktiivsus, sotsiaalne kaasatus ning tööhõive” (Arro jt, 2018).

Kooli minevalt lapselt eeldatavad sotsiaalsed oskused on kõne- ja kuulamisoskus, koostöövalmidus; emotsionaalne tasakaalukus, tähelepanelikkus, julgus abi küsida, enne mõelda ja siis tegutseda; elementaarsete viisakusreeglite täitmine; korraharjumused ja iseseisvus eneseteenindamisel. Eelpool loetletud sotsiaalsed oskused on uute teadmiste omandamise eelduseks. (Prants, 2021)

Sotsiaalsed oskused on oskused, mida inimesed vajavad teistega suhtlemiseks ja teiste mõjutamiseks (Sotsiaalsed oskused, s.a.). Sotsiaalsed oskused tähendavad ka võimet mõista kaaslast, tema seisukohti ning tundeid. Sotsiaalseteks oskusteks peetakse nii empaatiat kui sümpaatiat. Kõigi nende oskguste aluseks on see, kuidas me ennast väljendame ja milline on meie suhtumine. Sotsiaalsete oskuste hulka kuuluvad Owensi (2014) järgi näiteks rühmatööks vajaminevad võimed ja oskused, teiste ideede omaksvõtmine, teostamine ja täiendamine isikliku nägemusega. Inimesed ei loe üksteise mõtteid, seega tuleb meil suhelda. Keltikangas-Järvineni (2010) järgi on suhtlemine inimestele eriomane vajadus, mille olemus on inimlike väärtuste vahetamine.

Õpilaste areng koolis toimub eelkõige õppimise kaudu, mitte ei juhtu iseeneslikult, seda on märkinud ka Kikas (2010, lk 82), lisades, et laste sotsiaalset arengut on võimalik toetada sihipärase harjutamisega. Edgar Krull (2018), kes on välja andnud “Pedagoogilise psühholoogia käsiraamatu”, märgib, et uurimuste põhjal võib väita, et varem õpitud harjumused, hoiakud, reeglid ning käitumismustrid aitavad meil toimida uutes olukordades reeglipäraselt. Tema sõnul annab õpitud teadmiste üldistamine ja ülekanne erinevates

olukordades oskuse reageerida maailma tohutule mitmekesisusele valmis käitumismudelitega. Õpetaja roll on toetada, et õpitu ülekanne kulgeks õppimisel hõlpsamini, aidates lastel näha vajalikku identsust või sarnasust. Krull (2018) lisab, et õpitu ülekanne või üldistamine toimub lisaks sisule ka protseduuride sarnasuse tajumise alusel.

Kooliajal muutub eakaaslastega suhtlemine õpilastele igapäevaseks normiks. Sellest hetkest hakkab vähenema perekondliku keskkonna mõju laste sotsiaalsele arengule, suureneb koolimiljöo ja kaaslaste osatähtsus (Krull, 2018, lk 132). Koolikeskkond annab võimaluse jälgida laste võimeid inimestega suhtlemisel, kui nad teevad igapäevaste ülesannete täitmisel ja konfliktide lahendamisel teistega koostööd. Sellised oskused on olulised edukaks edasijõudmiseks varases klassis. (Jones jt, 2015)

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse **lapse oskusi teistega suhelda**, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest (Põhikooli..., 2011). Efektiivse suhtlemisoskuse kasvatamiseks tuleb Niibergi (2011) sõnul lastes arendada kuulamisoskust, loovust, suulist ja füüsilist eneseväljendust. Vaja on arendada paindlikkust, et osata oma suhtlusstiili muuta ja kohendada seda erinevate inimestega suhtlemisel. Suhtlemisoskust saab treenida ja arendada, nagu saab õppida suhtlemisega kaasas käivaid elemente: kuulamisoskust, kontakti loomist ja enesekehtestamist.

Hea suhtlemisoskuse tagab aktiivne ja efektiivne kuulamine, mis algab tahtmisest ning valmisolekust teist mõista. Hea kuulamisoskus on vajalik nii koolis kui muudes elusituatsioonides. Kuulamisoskuses peitub inimeste mõjutamise ja suhete parandamise ning süvendamise edu. Näiteks võib pealiskaudne kuulamine põhjustada möödarääkimisi, ebakõlasid ning arusaamatusi igapäevastes suhetes. (Niiberg, 2011)

Arusaamatused võivad põhjustada inimeste vahel konflikte. Deutshi jt (2014) järgi on konflikt inimestevaheline vastuolu või lahkeli, millel on alati kindel põhjus, tegevus ning väljund. Deutsh on toonud välja konflikti mõjutavate teguritena näiteks kommunikatsiooni, keelekasutust, usaldussuhet, motivatsiooni, emotsioone, võimu ja veenmist. Võttes arvesse, et probleemide tekkimise põhjused tulenevad enamasti vähestest sotsiaalsetest oskustest, on väga oluline mõista, et õpitud suhtlemisoskusega on võimalik konflikte ära hoida või oskuslikult lahendada. Krulli (2000) järgi iseloomustavad õpilaste käitumist mitmesugustes elusituatsioonides ja ülesannete lahendamisel kognitiivne stiil ja loovus. Palju on räägitud tänapäeval loovast mõtlemisest või probleemidele loominguliste lahenduste otsimisest. Hea suhtleja tunnuseks on loovus. Loov mõtlemine on Kidroni (1990) sõnul seotud indiviidi võimega tulla toime uute olukordadega, tavapärasest erinevate probleemidega, püüdes neile

lahendusi leida. Roland Takko (2018) järgi vajavad kaasaegsed tööandjad just loovaid töötajaid, kes oskavad kiiresti kohaneda muutustega ning valdavad konkreetsete faktiteadmiste ja kogemuste asemel loovat lähenemist.

Oluliste suhtlemisoskustena saab Kripsit jt (2012) järgi lisaks eelmainitule tuua välja veel eneseväljendus-, kehtestamis- ja argumenteerimisoskust. Lisaks kõnele kasutame suhtlemisel kehakeelt, mis võib paljudes situatsioonides olla veelgi olulisem kui rääkimine. Nii nagu igal sõnal on suhtlemisel mõju, on suhtlemisel oluline roll ka mitteverbaalsetel märkidel. Positiivne kehakeel avatud, stabiilne, partnerist huvitatud ja vaba igasugusest agressiivsusest (Niiberg, 2011). Kehakeel on Eriksoni (2018) järgi seotud kõigi mittesõnalise suhtlemise vormidega, nii teadlike kui alateadlikega. Erinevate märkide abil saame kehakeelest välja lugeda suhtluspartneri meeleolu, enesekindlust ja suhtumist.

Õpetaja saab oma sotsiaalsete oskustega olla õpilasele eeskujuks. Pidevalt sotsiaalselt pädevalt käitudes ning oma käitumise põhjusi ja tagajärgi õpilastele seletades, omandavad ka õpilased mudelõppe teel uusi sotsiaalseid oskusi. Lisaks erinevate sotsiaalsete oskuste (nt enesekontroll, suhtlemisoskused, probleemilahendusoskused) õpetamisele saab õpetaja õpilase sotsiaalse pädevuse arengut toetada, olles ise empaatiline, toetav ja julgustav (Kikas ja Toomela, 2015).

Lisaks koolile mõjutavad laste sotsiaalset arengut veel ühiskonnas kehtivad ootused ning käitumisreeglid. Sotsiaalsete reeglite omandamise ja mõistmise eelduseks on ühelt poolt kognitiivne küpsemine ja teiselt poolt sotsialiseerimine täiskasvanute poolt (Kikas, 2010). On väga oluline mõista, et lastel on terve rida isiksuseomadusi, mille alused on olemas sünnist alates, kuid mis kujunevad välja alles sotsiaalse keskkonna mõjul, seega on laste ja noorte sotsiaalses arengus oluline roll koolil ja konkreetsetel õpetajatel. Krull (2018, lk 145) toob välja, et õpetaja ülesandeks on aktiivse eneseanalüüsi esilekutsumine õpilastes, kuid seejuures ei tohi peale suruda ühe või teise väärtushoiakuid. Üheks heaks meetodiks peab Huitt (2004) väärtuste ja hoiakute õpetamisel eeskujulikku käitumist, tasustamist, valikute pakkumist, simulatsiooni- ja rollimänge koolis. Selleks, et edukalt teiste inimestega suhelda ja suhteid luua, peavad lapsed aru saama iseenda tunnetest, ära tundma teiste tundeid ning nendele ka sõbralikul moel reageerima (Mägi ja Topp, 2008).

Peatükis anti ülevaade sotsiaalsetest oskustest koolieas, keskendudes suhtlemisoskuse tähenduslikkusele. Oluline on teadvustada, et sotsiaalsed oskused on õpitavad ja treenitavad ning nii Eestis kui ka mujal maailmas ollakse arusaamisel, et koolis peaksid lapsed lisaks aineteadmistele omandama ka sotsiaalseid oskusi. Õppijatele tahetakse anda koolis aktiivsem roll kui koolipingis istuja ning ettekande kuulaja, sest nii suudab ta õpitavat paremini

ümbritseva tegelikkusega seostada, enda sisemaailma tundma õppida ning kogemusi ja valikuid mõtestada. Lisaks anti esimeses peatükis ülevaade suhtlemisoskuse üksikelementidest, mille toetamise üheks võimaluseks koolis on uuringute põhjal draamaõppe meetodid. Järgnevates peatükkides käsitletakse draamapedagoogika positiivset ja tulemuslikku mõju õppijate sotsiaalsete oskuste arengu toetamisel.

2. Draama võimalused sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamiseks

Selles peatükis antakse ülevaade erinevatest uurimustest, mis käsitlevad draamaõpetuse võimalusi laste sotsiaalsete oskuste ja loovuse kujundamiseks koolis. Üha muutuv as ühiskonnas ning uue hariduskäsituse kohaselt tuleb koolil lisaks aineteadmistele toetada ka iga õppija individuaalset ja sotsiaalset arengut, õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust (HTM, TLÜ, TÜ, 2017). Draamaõpe arendab lastes verbaalsete ja mitteverbaalsete draamatehnikate kaudu väljendama oma ideid, mõtestama inimsuhteid, kavandama loovalt draamakeskkondi, tegutsema erinevates situatsioonides ning väärtustama ideede paljusust ja koostööd (Haridus- ja Noorteamet, s.a.).

2.1. Draamaõppe eesmärgid ja vajalikkus

Läbi aegade on draamaõppel olnud erinevaid käsitlevi seoses õppeaine muutunud fookusega. Varasemalt on olnud draamaõpe Boltoni (2010) sõnul tekstikeskne, olles enamasti seotud teatri kui õpetatava ainega. Suurbritannia näitel on teatriõpetus olnud koolide õppekavas üks kirjanduse lisakursusi nii iseseisva aine kui ka emakeele või kirjanduskursuse ühe osana. (Hein, 2014) Muutused toimusid viiekümnendatel kui Peter Slade muutis draamaõppe lapsekeskseks (mänguliseks) “Child Drama”, kus keskenduti vormile ja sisule, ning Dorothy Heathcote kohandas draamaõppe õppekavaüleseks metoodikaks, mille kaudu sai käsitleda erinevaid ainevaldkondi. (Bolton, 2010)

Seega on teatriõpetuse sisu rõhuasetus selgelt teatri kui institutsiooni ajalool ja teatri tänapäevastel toimimispõhimõtetel ning vormidel. Võib öelda, et teatriõpetuses tegeletakse pigem meistriteose, see tähendab draamade ja etenduste analüüsiga, draamatekstide ja etendamise õppe ning analüüsiga. Draamaõpe aga on praktilist laadi, kus teatrivahendeid õpitakse tundma ise teatrit tehes enamasti terviklavastuse valmimist eesmärgiks seadmata. (Hein, 2014)

Tulenevalt eesmärkidest ja fookusest on Edward Errington (1992, lk 23) liigitanud draamapedagoogika suunitlusi järgnevalt:

- 1) Draamaõpe, kus omandatakse teatrioskusi. Õpetamise eesmärk on suunatud näidendi õppimisele. Kõige lähedasem näide on kooliteater.
- 2) Draamaõpe, mis vaatleb inimest tervikuna. Väärtustatakse õppija isiksuse arenguid, kus olulisel kohal on õpilaste esteetilised kogemused.

3) Draamaõpe, mille kaudu püütakse kujundada õppijate poliitilisi ja kultuurilisi arusaamu, hoiakuid ja suhteid. Arusaam draamast kui sotsiaalsest kunstivormist käitumise teadvustamiseks.

21. sajandil sai draamaõppe eesmärgiks toetada draamameetodite kaudu lapse arengut, kus panustatakse õppija erinevate oskuste arendamisse. Draama kasutegur õpilaste isiksuslikule, moraalsele, esteetilisele ja sotsiaalsele arengule on uuringute põhjal kinnitust leidnud – selle kaudu on mujal maailmas õppija arengut toetatud Heina (2014) sõnul juba üle 70 aasta.

Draamaõpe, mis põhineb koostööl ja kogemuslikul õppimisel, annab lastele ning noortele võimaluse arendada oma kognitiivseid, psühho-emotsionaalseid ja sotsiaalseid oskuseid. Seega on draamaõppe eesmärgiks toetada indiviidi emotsionaalset, füüsilist ja intellektuaalset võimekust, mis parenevad koolis individuaalse ja rühmatöö toel (Barber & Owens, 2014).

Kuppersi ja Robertsoni (2007) järgi võimaldab draamaõpetus inimestel luua turvalist ruumi probleemide väljaselgitamiseks, erinevate võimaluste otsimiseks ja lahenduste praktiseerimiseks. Nende ütluse kohaselt on draamaõppes osalejatel võimalus vestelda oma hingega, otsida ja avastada kirglikult ennast üksi või teistega koos. Seega võib tulenevalt suunitlusest olla draamaõppe eesmärgiks oma minapildi tundmaõppimine. Sarnaselt on leidnud ka Besançoni jt. (2019), kelle poolt välja toodud uuringute andmetel on draamaõpe draamamängudel ja -tehnikal põhinev koolitus, mis tegeleb osalejate sisemaailmaga, väärtustades samas kunstipäraste ja akadeemiliste tulemuste asemel osalejate loominguliste ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamist, mitte kunstipäraseid ja akadeemilisi tulemusi.

Draamaõppe eesmärgiks on Cremin ja Macdonald (2013) uurimuse põhjal arendada loomingulisust ning anda lastele oskus arutleda ja ennast reflekteerida. Ühe olulise eesmärgina on välja toodud noortele võimaluse loomine, et nad julgeksid esitada küsimusi ning luua seoseid. Vastandiks traditsioonilistele pedagoogilistele praktikatele on see võimalus uurimiseks, arutlemiseks ja tähenduse leidmiseks, arendades seeläbi laste sotsiaalseid oskusi. Ühtlasi on draamaõppes kesksel kohal loovus ja kujutlusvõime kui lisaelemendid tegevuse sümbolises ja kommunikatiivses pooles. Goodman (2017) toob välja draamaõpetuse vajalikkuse koolides, seades esikohale eesmärgi arendada lastes suulist ja füüsilist eneseväljenduse oskust. Tema arvates ei ole tänapäeva lastel puudu julgusest enda väljendamisel, vaid vajaka jäävad oskused, kuidas seda õigesti teha. Viimaste uurimuste

kohaselt, mis on läbi viidud Eestis, toovad autorid Noor (2021) ja Marga (2018) tulemustes välja, et draamapedagoogika toel saab arendada laste ja noorte sotsiaalseid oskusi.

Laste loovuse arendamise võimalusi draamaõppes on uurinud Besançon jt. (2019), kelle sõnul võib pidada draamapedagoogika pioneerideks Morenot, Slade'd ja Boali, kuna nad kasutasid oma töös inimeste ja kogukondadega teatrimänge ja -tehnikaid mitte hariduslikel ja kunstilistel eesmärkidel, vaid sotsiaalsetel eesmärkidel - kogukonna võimestamiseks. Ka aastaid hiljem on nende pärand sotsiaalteaduste huviorbiidis, eriti seal, kus draamapedagoogikat seostatakse loomingulisuse ja loovusega (Besançon jt, 2019).

Draamaõppe kasulikkust laste loovuse arendamisel on oma uuringutes kinnitanud ka Hein (2014), kes märgib, et koolieas on tähtis avada iga õpilase loominguline võimekus. Draama annab selle käivitamisele kollektiivse mõõtme.

Draamaõpetus hõlmab kõiki neid elemente, mis aitavad parandada klassikollektiivi kliimat ja luua kogemuste kaudu tõhusamat õppimisvormi (Bournelli & Mavroudis, 2016). Hästi rakendatud draamaõpe mõjutab Barberi ja Owensi (2014) uurimuse kohaselt tugevalt arusaamist keelest ja kirjandusest ning suurendab laste eneseusaldust. Draama aitab lastel arendada suhtlemiskunsti ning teadvustada ja paremini mõista sotsiaalseid suhteid. Draamaõpetuse kasulikkust on näidanud ka uuringud erivajadustega õppijate seas, kus sooviti teada saada, milliseid pedagoogilisi lähenemisviise erivajadustega lapsed ise hindavad tõhusaks õppimise toetajaks. Keskkooli noored hindasid erinevaid pedagoogilisi meetodeid ning strateegiaid, mis toetasid düsleksiaga laste mõistmist ja õppijate õppetöös kaasamist ja need olid järgmised: demonstratsioonid, draama ja rollimängud, jutuvestmine - märkis Blackman oma artiklis (Blackman, 2011).

Tulenevalt suunitlusest saab draamaõppel olla mitu eesmärki. Draamaõpetus (*Drama Teaching*) on uurimuste kohaselt õppeaine nimetus, kus aine keskmes on õppija draamaoskuste arendamine, seejuures omandatakse kas teatrikunsti teadmisi ja oskusi või käsitletakse muid ainevaldkondi, tunnetuslikke ja elulisi teemasid teatrikeeles. (Hein, 2014)

Eesti koolides on draamaõpetus kogumas järjest rohkem populaarsust valikainena ning selle õppeaine kohta soovitakse rohkem teada saada (Marga, 2018). Õppimine draamategevuse kaudu on midagi enamat kui etteantud informatsiooni omandamine, siin on vajalik tegevuse konteksti tunnetamine ja aktiivne suhestumine olukorraga, enesele ja teistele tähenduse loomine. Tähenduste otsimiseks luuakse kujutluslikke keskkondi ja tegutsetakse rollis, olles justkui keegi teine või kusagil mujal. Seega on draamaõpe üks võimalus laste sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamiseks. (Hein, Nielsen, Owens, 2012)

2.2. Draamaõppe meetodid loovuse ja sotsiaalsete oskuste arendamiseks

Õppimist draamategevuste kaudu on põhjalikult uurinud Mallika Henry, tulemustest leiab ülevaate 2000. aasta artiklis *Drama's Ways of Learning*. Sellest järeldub, et draama kaudu õppimine algab nii passiivselt kui ka aktiivselt tunnetes ja kujutlusvõimes objektiivse vaatluse ja esteetilise maailmaloomise kaudu. Õppija tunnete ja kujutlusvõime abil luuakse personaalset maailma, mida käsitletakse kui reaalsuse metafoori subjektiivse ja objektiivse maailma vahel. (Henry, 2000)

Koolis on loovtegevuste õnnestumise tagatiseks selge eesmärk, mille õpetaja on endale püstitanud ja mis on kooskõlas tunni üldise õpetusliku ja kasvatusliku eesmärgiga. Didaktika põhimõte on lihtsamalt keerulisem – eesmärki ja ülesannet püstitades peab õpetaja olema veendunud, et see on sihtrühmale ea- ja jõukohane. (Härma, 2014)

2019. aastal Istanbulis õpilaste vaatenurgast läbi viidud uuringu tulemustes leidsid Karaosmanoğlu ja Adiguzel, et koolis õppetöö mitmekesistamiseks draamaõppe meetodite kasutamine on tõhus järgnevatel põhjustel: õpilased saavad käsitletavatest õppeainetest paremini aru, keskenduvad tunnile, osalevad innukamalt tunnis, tunnevad end tunni ajal paremini ning kõnealne meetod mõjutab positiivselt nende õppimist ja emotsioone. Uurimistöö tulemuste põhjal võib väita, et draama meetodite ja -tehnikate (rollimängud ja improvisatsiooniharjutused) kasutamine on vajalik ning õppejõud peaksid olema draamapedagoogikast rohkem teadlikumad ning kasutama draamameetodit ja -võtteid õpilaste õppeprotsessis, sest see mõjutab õppimist positiivselt. (Karaosmanoğlu, Adiguzel, 2021)

Üks eluks vajalik sotsiaalne oskus on suhtlemine, s.o emotsionaalne loovus – oskus tunda ja väljendada suhtlemises oma emotsioone ausalt ja ebatavalisel viisil (Loovus s.a.). Loov mõtlemine on Kidroni (1990) sõnul seotud indiviidi võimega tulla toime uute olukordadega, samuti tavapärasest erinevate probleemidega, püüdes neile lahendusi leida. Loovuse puhul on olulisel kohal aktiivne alge, mis sunnib looma midagi uut. Seega võib öelda, et loov mõtlemine on kognitiivne protsess või ideede teostus, mis muudab meie suhet maailmaga. Enamasti ei ole aga loovad mõtted või ideed midagi täiesti uut, vaid hoopis olemasolevate kontseptsioonide vahel uute seoste leidmine (Loov mõtlemine s.a.).

Besançon, jt (2019) leidsid, et draamakoolitusel osalenud lapsed andsid loovamaid vastuseid ja teostasid loovamaid joonistusi võrreldes lastega, kes draamakoolitusel ei osalenud. Teadlased otsisid olulisi erinevusi draamakoolituse ja teiste treeningute vahel, kasutades laste loomingulise mõtlemise analüüsimiseks Torrance Creative Thinking testi (Torrance Test of Creative Thinking, 1990). Artikli autorid märgivad, et kümnest uuringu

analüüsist ühes, Amato jt. 1973. aastal läbi viidud uuringu tulemustes selgub, et draamakoolituse mõju laste loomingulisele mõtlemisele ei ole määrav. Artikli autorite sõnul oli jutuvestmise koolitusel (mis oli käesoleva, Amato jt. uurimistöö järgi draamakoolituse osa) suurem mõju loomingulise mõtlemise arengule kui draamakoolitusel. Seetõttu oli tulemuste kinnitamiseks vajalik detailsem metoodika. Autorid märgivad, et neil ei ole teada, millised tegevused viidi läbi erinevates koolitusmeetodites, seega ei saa tõestada selget erinevust kahe erineva koolitusmeetodi vahel ega ka kontrollgrupi ja draamakoolituse vahel. Samuti ei olnud kirjeldatud uurimuses välja toodud igas rühmas kasutatud meetodeid, seega ei saa arvutada mõju suurust. (Besançon jt, 2019)

Teiste seas räägib Ulubey (2018) artiklis *The Effect of Creative Drama as a Method on Skills* draamameetodite kasulikkusest, mille tulemusel parenesid õppijates oskused, nagu suhtlemine, empaatia, kujutlusvõime, loovus, kriitiline mõtlemine, koostöö, sotsiaalne teadlikkus ja emotsioonide äratundmine.

Draamakoolitus on üheks võimaluseks laste oskuste arendamisel, sest see on loov protsess, kollektiivne kunst, mis süvendab kokkukuuluvust, pakkudes osalejale elavat kogemust ning võimaldades luua isiklikke tähendusi (Hein, Nielsen, Owens, 2012)

Krulli sõnul puutume loomingulisuse mõõtmisel kokku samalaadsete probleemidega nagu teistegi psühholoogiliste mõõtmistega. Ta lisab, et loomingulisuse ilmnemiseks on vajalik mõningane intelligentsus, kuid see ei kindlusta veel loomingulisust. Samuti kinnitavad paljud uurimused, et aja peale tehtud (kunstlikus situatsioonis) loomingulised testid kalduvad tugevamini korreleeruma psühhomeetriliste testidega määratud IQ näitajatega. (Krull, 2000 lk 87)

Peamised loovuse käsitlused töötati välja 1960.-1970. aastatel ning tänaseks on Runco ja Beghetto välja pakkunud üksikisiku tunnustava käsitluse, mille kohaselt jaguneb loovus kaheks: personaalne (esmane) ja sotsiaalne (teisene) loovus. Sotsiaalne loovus on personaalsele loovusele sotsiaalse auditooriumi poolt antud tõlgendus või kogemus. (Heinla, 2020 lk 9) Draamakoolitusel saab arendada mõlemat: loomeisikut või vaatajaskonda. Loovust võivad takistada negatiivsus, hirm ebaõnnestumise ees, stress ja liigsed reeglid, kuid igas inimeses leidub takistustest hoolimata loovust (Kallas, 2015).

2.3. Draamaõpe – sotsiaalsete oskuste arendamine läbi improvisatsiooni ja rollimängu

Rollimängu võib pidada draamaõpetuse kõige tavapärasemaks võtteks. Kehastumine kellekski teiseks annab osalejale võimaluse vaadata suhetele, seadustele või partnerile uuest vaatepunktist ja võib saada aluseks harjumusele teha seda ka päriselus. Rollimängus tajub laps end loojana, panustades mängu nii reaalseid kui kujutletavaid võimeid. Ümbritsev keskkond annab loodule pidevalt tagasisidet, sundides last olema paindlik ning tegema mängus vajadusel muudatusi. Ühtlasi kogeb laps rollimängus üksteise koosmõju ühisloomele ning saab kinnitust sellele, et erinevate ideede ja võimalustega mängimine on lubatud, veelgi enam, see mitmekesistab tulemust. See kogemus toetab lapse sisemist motivatsiooni tegeleda loovate tegevustega ka oma hilisemas elus. (Heinla, 2020)

Seega saab rollivahetust loovprotsessi mõtestamise kaudu pidada hariduse oluliseks osaks: kasvamine ja arenemine mängude, harjutuste, improvisatsiooni, tegelikkuse jäljendamise, rekonstrueerimise ja loovprotsessi mõtestamise kaudu toetab lapse arengut. Rollivahetus avardab arusaamu, õpetab nägema asju ja nähtusi mitmest vaatepunktist ning võimaldab lahti saada kinnistunud stereotüüpidest ja negatiivsetest hoiakutest. Mavroudis ja Bournelli (2016) on välja toonud just draama kui vahendi kasulikkuse koolikiusamise vastu võitlemisel. Nende artiklis tuuakse välja selged kasutegurid laste ja noorte õpetamisel rollide vahetuse abil, et arendada sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi koolikiusamisega võitlemisel. Seetõttu võib väita, et draamaõpetus on turvaline viis identiteedi kinnitamiseks, mis võimaldab õpilastel toime tulla keeruliste sotsiaalsete probleemidega, nagu kiusamine (Bournelli, Mavroudis 2016). Rollivahetus draama abil võimaldab süüvida lastel teise inimese hingepõhja nii, et teise tunded õpitakse tundma isikliku kogemuse toel (Hein, Nielsen, Owens, 2012). Seega on rollimäng teatud tüüpi teeseldud mäng, kus inimene teeskleb, et on keegi teine, et kujutada mõnda tegelast, samas kui improvisatsioon on seotud spontaanse tegutsemisega (Nielsen, 2010). Heina (2014) sõnul märkavad improvisatsiooniga tegelevad inimesed paremini, kuidas toimib inimestevaheline suhtlus ja igapäevarutiin, millised käitumisviise seejuures kasutatakse.

Rolli võtmine tähendab hoiaku omaksvõttu, see võib olla osaleja enda hoiak, põhineda mõne teise tegelase omal või olla nende segu. See võib erineda isiku tavapärasest igapäevasest hoiakust ja isegi sellele vastanduda. Eesmärk pole tingimata luua kõigile arusaadavate käitumismotiividega karakter, vaid uurida käsitletavat ainet paljude erinevate hoiakute kaudu. (Barber, Owens, 2014) Seega saab rollimängude abil draamaõpetuses mängida läbi erinevaid situatsioone ning ühiselt arutada erinevate võimaluste üle. Ennast

seostatakse teiste inimestega ja rühmadega imitatsiooni, märkamise, harjutamise ning jagatud kogemuse kaudu. Igapäevaelus toetatakse draama abil meie kõigi emotsionaalset suutlikkust inimsuhetes tasakaalu jääda samamoodi nagu rollimängudes. (Hein, 2014, lk 28)

2.4. Draamaõpe – sotsiaalsete oskuste arendamine läbi jutustamise ja kehalise eneseväljenduse

Lood on saatnud inimkonda ajast aega ning narratiivide abil on vahendatud üldinimlikke kogemusi, talletatud teadmisi, kujundatud väärtusi ja mõtestatud ümbritsevat maailma. Jutustamine ja matkimismäng on mõlemad narratiivsed tegevused (Besançon jt 2019). Matkimismäng, mida kutsutakse ka draamamänguks, on loo jutustamise võime läbi narratiivse stsenaariumi, samas kui jutustamine kasutab loogikal põhinevat väljendust. Seega, jutustamine on jutu organiseerimine ja selle jutustamine, matkimismäng on loo esitamine näitlemise kaudu. (Besançon jt 2019)

Narratiividel põhinevat draamaõpet võidakse ekslikult Schihalejevi (2012) sõnul liigitada sageli passiivseks õppemeetodiks. Ometi, hea jutustuse korral ei jää õpilane passiivseks, vaid kuulab lugu aktiivselt, mõtestades, otsides sellest oma käitumisele malle, elades sisse peategelase rolli. Samuti rikastab loo esitamine lapse sõnavara ning annab õige grammatika ja lauseehitusega kõnemudeleid. (Marats, Männamaa, 2009)

Holland (2009) avastas, et kui lapsed jutustavad oma loo erinevatest vaatenurkadest erinevatele osalejatele, aitab see neil kaaluda erinevaid vaatenurki ja luua täiendavat, erinevat sisu. Lugude dramatiseerimine mõjutab otseselt laste motivatsiooni ja võimaldab neil mõelda keerukamalt, aidates kaasa kriitilise mõtlemise ja ideede arengule ning arendades kujutlusvõimet ja lahknevat mõtlemist. Samuti aitavad lood arendada sõnavara ja väljendusoskust ning metafoorset ja kujundlikku mõtlemist. Narratiivide kasutamine õppemeetodina aitab lastel Schihalejev (2012, lk 27) sõnul mõista ennast ja oma tundeid, arendades nõnda emotsionaalset küpsust, andes käitumismudeleid, kuidas oma emotsioone väljendada vastuvõetaval viisil.

Veel on lugude jutustamise mõju laste loomingulisuse rikastamiseks rõhutanud uurijad ja praktikud Gersie ja King (1990), kes märgivad, et lugude kuulamise ja kaasamõtle misega areneb laste kujutlusvõime (Simmermann 2018, lk 37). Draamatundides tegeletakse nii lugude väljamõtle misega kui ka esitamisega (Hein 2014, lk 91), seega arendab see lastes loovust ja eneseväljendusoskust, äratades inspiratsiooni ja intuitsiooni. Jutustamine on kõigis kultuurides traditsiooniline õpetamisviis, nii antakse edasi üldinimlikke kogemusi ja väärtusi

(Teder, 2017). On väga oluline mõista, et laps ei ole ainult lugude kuulaja ja looja, vaid ka kogeja. Just isiklik kogemus annab võimaluse mõtestada ja analüüsida nähtusi laiemalt. Aktiivse kaasloojana tunnustatud õppija suudab ühtlasi paremini seostada õpitavat iseenda ja tegeliku eluga. (Schihalejev jt, 2012)

Draama positiivset mõju on laste sotsiaalsele arengule läbi kehakeele arengu kirjeldanud Eestis Ivika Hein (2014), kes märgib, et madala enesehinnanguga õpilased saavad oma sotsiaalset staatust parandada lihtsate kehakeele harjutustega. Kehalise eneseväljenduse treening on füüsiline treening, mida kasutatakse draamakoolitustel sageli. Eesmärgiks on saada loomulikuks ja valitseda oma keha, liigutakse rütmiliselt, energiliselt, emotsionaalselt, õpitakse ennast lõdvestama ja oma keha valitsema. Hea inimesetundja oskab lugeda emotsioone teise inimese miimika, kehahoiaku, kõnnaku, peaasendi, käte liikumise, hääletooni, liigutuste kiiruse ja sujuvuse järgi. (Hein, 2014)

Draamaõppes on loominguline kehaline liikumine originaalne ning sobib hästi konteksti, milles end väljendatakse. Seega, originaalseks loetakse liikumist, kus osaleja väljendab end ebatavalisel viisil, samas konteksti sobitumine on seotud oskusega end ruumis autentselt/orgaaniliselt väljendada. Teisisõnu, oskus “ruumi hoida”, andes edasi kehaliselt selgelt oma ideid ja emotsioone (Besançon jt 2019).

Goodwin'i (1992) järgi tuleneb loominguline autentne liikumine keha ja meele ühtsuse teadvustamisest (kogemus ja tõlgendus/interpretatsioon). Kuna draamapedagoogika hõlmab suhtlust vaimu ja keha vahel, on osalejad võimelised leidma konfliktidele lahendusi, mida nad ei suudaks leida, kui seda suhtlust vaimu ja keha vahel poleks loodud. Loomingulisus on liikumisvoog alateadvusest teadlikku kehasse, mis saavutatakse kehastuse protsessi tulemusena. (Besançon jt 2019) Seega, kehalise eneseväljenduse kaudu on meil ligipääs isiklikule sisemisele informatsioonile, mis alateadvusliku ja teadvusliku keha omavahelise suhte kaudu võimaldab meil luua midagi autentset ja originaalset. Kehaline väljendus on võimas vahend loovuse arendamiseks, kuna kellegi teise kehastamine aitab osalejatel võtta riske ja avastada tundmatut.

Draamaõpetus varustab lapsed elus toime tulemise oskuste ja teadmistega, selle sisuks on suurel määral nii sõnalise, kehalise kui ka esemelise loomingulise eneseväljenduse selgus. Draamapedagoogika mõjutab läbi kehalise eneseväljenduse otseselt loovust, tõhustades probleemide lahendamise oskust ning toetades ühtlasi riskide võtmist ja tundmatu sallimist. Draamamängu ajal suurendatakse loovust läbi narratiivse situatsiooni (lavastus) esitamise, arendades perspektiivset, lahknevat mõtlemist ja probleemide lahendamise oskust. Jutuvestmine, mis on seotud mängu organiseerimisega, aitab arendada samuti lahknevat

mõtlemist ja kujutlusvõimet, samas kui reaalsuse ümberkujundamine aitab arendada perspektiivi ja empaatiat. Seda soodustavad vaimsed protsessid, mis on välja töötatud tänu improvisatsioonile ja rollimängu tegevustele, nagu piiride purustamine, empaatia, perspektiivi nägemine, riskide võtmine ja otsuste tegemine. (Besançon jt 2019)

3. Laste sotsiaalsed oskused põhikooli riiklikus õppekavas

Eestis lähtutakse haridusmaastikul põhimõtetest, kus lisaks aineteadmistele tuleb lastes ja noortes arendada ka üldpädevusi – enesekohased ja sotsiaalsed oskused, mis on seotud iseendaga hakkama saamisega ning tulemusliku inimestevahelise suhtlusoskusega. Vajalikuks ei peeta üksnes oskusi individuaalseks toimetulekuks, vaid ka ühiskonna sidususe tagamiseks, tõrjutuse vähendamiseks, sallivuse ja kaasatuse edendamiseks ning rahvastiku tervise tugevdamiseks. Tegu on oskustega, mille edendamiseks pole kooli õppekavas olemas eraldi õppeainet. Kooli jaoks on sedalaadi oskuste kujundamine tõsine väljakutse. (HTM, TLÜ, TÜ, 2017)

Sotsiaalseid oskusi omandatakse sageli harjutamise ja teiste inimeste jäljendamise teel. Et ühiskonnas täita mingit kindlat rolli, peab õpilane saama selle kohta vajalikku informatsiooni, võimalust seda rolli harjutada, saama tagasisidet ja toetust kaaslastelt. Õppeprotsessis omandatu internaliseerub, st muutub osaks enese „minast“. Sobivateks õppemeetoditeks sotsiaalsete oskuste omandamisel, aga ka väärtuste kujundamisel, on esimeses ja teises kooliastmes õpetaja jutustus, vestlus; aktiivõppemeetodid (arutelud, ajurünnakud, rollimängud, rühmatöö, sotsiaalse probleemi lahendamine, juhtumianalüüs); õppekäigud; õppefilmide vaatamine ja nende analüüsimine; informatsiooni otsimine massimeediast jne. (Kikas *s.a.*)

Õpitud teadmiste ja oskuste rakendamist uutes valdkondades nimetatakse haridussõnastikus õpitu ülekandeks. (HAR 2014, sub teadmiste ülekanne) See on oskus kasutada varem omandatud teadmisi või oskusi muutunud oludes või erinevatel elujuhtudel. (Krull, 2018)

Kooli minnes peavad lapsel olema järgmised sotsiaalsed oskused: püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses; tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu; hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise; osaleb rühma reeglite kujundamisel; oskab teistega arvestada ja teha koostööd; loob sõprussuhteid; saab aru oma-võõras-ühine tähendusest; teeb vahet hea ja halva käitumise vahel; mõistab, et inimesed võivad olla erinevad; järgib kokkulepitud reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme; selgitab oma seisukohti. (Koolieelse..., 2008) Põhikooli riiklik õppekava märgib, et Eesti koolide põhiharidusega toetatakse võrdsel määral õpilase vaimset, füüsilist, kõlbelist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. Põhikool loob tingimused õpilaste erisuguste võimete tasakaalustatud arenguks ja eneseteostuseks ning teaduspõhise maailmapildi kujundamiseks. (Põhikooli..., 2011, § 2)

Kolmandas kooliastmes on õppe ja kasvatus põhitaotlus aidata õpilastel kujuneda vastutustundlikeks ühiskonnaliikmeteks, kes igapäevaelus iseseisvalt toime tulevad ning suudavad oma huvidele ja võimetele vastavat õpiteed valida. Saame välja tuua järgmised sotsiaalseid oskusi puudutavad punktid, mis täielikult või osaliselt seostuvad käesoleva uurimistööga:

1. õppesisu ja omandatavate oskuste seostamine igapäevaeluga ning nende rakendatavuse tutvustamine tulevases tööelus ja jätkuõpingutes;
2. erinevate õpistrateegiate teadvustatud kasutamine ning enese kontrollimise oskuse arendamine;
3. pikemaajaliste õppeülesannete (sealhulgas uurimuslike õppeülesannete) planeerimine, eesmärkide püstitamine ja oma tulemuste hindamine.

Are Tints on 2013. aastal läbi viinud uuringu põhikooli III astme õpetajate seas, et teada saada, mil määral õpetajad enda hinnangul tegelevad ainetundides õpilaste sotsiaalsete oskuste arendamisega. Suhtlemisoskust leidis olevat võimalik õpetada ainetundides piisavalt 60% õpetajatest ning 30% arvas, et võimalusi selleks on väga palju. Vähe on selleks võimalusi matemaatikaõpetajate (10%) arvates. Eakaaslastega suhtlemise oskuste arendamist enda ainetundides pidas oluliseks 70% vastanud õpetajatest. (Tints, 2013)

Haridus-ja Noorteameti valikaine nimekirjas on draamaõpetuse kõrval ka tantsuõpetus ja teadusliku mõtlemise alused, kõik tööversioonidena (Haridus- ja Noorteamet, s.a.). Ainealased teadmised koos oskustega on olulised elus toimetulekuks või edasiõppimiseks, see on meie jaoks alustala, et teha teadlikke valikuid ja käia ajaga kaasas kiiresti muutuv maailmas. Valikainetena pakutavate õppeainete käigus omandatavad pädevused toetavad õppimise laiemat sihti, toetades sidusat ühiskonda, mille loovad haritud ja vastutustundlikud inimesed. Koostööoskus tähendab oskust mõista ja suunata enda ja teiste käitumist, mõtlemisviise ja tundeid erinevates olukordades. Ennast juhtiv inimene saab hakkama oma vigade (nt sundmõtted, sõltuvused, tahtenõrkus) kui ka väliste mõjutustega (nt poliitilise propagandaga). Subjektiivne heaolu, koolirõõm, rahulolu on seotud õpilaste parema füüsilise ja vaimse tervisega ning käitumisprobleemide puudumisega. (HTM, TLÜ, TÜ, 2017)

4. Draamaõpetaja Eestis

“Eestis ei ole võimalik draamaõpetajaks õppida,” toob välja oma uurimistöös Noor (2021). Koolides tegutsevad draamaõpetajatena kas aineõpetajad, huvijuhid või näitleja haridusega draamaõpetajad (Marga, 2018), kes on end draamaõppe alal koolitustel täiendanud. Draamapedagoogikat ei ole võimalik Eestis erialana õppida, ainus võimalus on kogeda seda koolitustel või õppida kõrvalerialana ülikoolis. (Noor, 2021)

Viljandi Kultuuriakadeemia veebiinfo kohaselt pakub kooliteatri juhendaja eriala üliõpilasele teadmisi lavastusprotsessist ning sotsiaalse vastutuse osatähtsusest etenduskunstides. Samuti saab üliõpilane teadmisi, kuidas kooliteatri korraldamine toetab õpilase üldoskuste arendamist. Iseseisva tööna täidavad üliõpilased erinevaid loovülesandeid, juhivad erinevaid etappe stuudioprotsessist ning analüüsivad konkreetse kooliteatri toimimist. (TÜ Viljandi ...)

Eesti Harrastusteatri Liit jagab kodulehel üleskutset, kus kutsutakse õppima kooliteatri juhendajaks. “Täna oleme mures kooliteatrite juhendajate nappuse üle. Eestis on hetkel päris mitu kooli, kus noortel on teatri tegemise huvi justkui olemas ja ka kool on valmis ettevõtmist toetama, aga ei ole lihtne leida kedagi, kes noori õpetaks ja juhendaks.” (Eesti Harrastusteatri Liit) Üleskutses jätkatakse, et mõned aastad tagasi avanes võimalus õppida Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias kunstide ja tehnoloogia õpetaja magistriõppes täiendava erialana ka kooliteatrite juhendajaks. Lisaks sellele on TÜVKAs üle aasta võimalus astuda ka harrastusteatri lavastaja eriala päevasesse õppesse. Enesetäiendust ja koolitusi pakub ka Eesti Harrastusteatri Liit. (Eesti Harrastusteatri Liit)

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lehelt leiab “Teater ja psühholoogia” õpiväljundid. Kursuse läbimisel üliõpilane omab ülevaadet olulisematest kaasaegsetest sotsiaalpsühholoogilistest organisatsioonikäitumise-, isiksuse- ja psühhodünaamilistest teooriatest ning meetoditest antud valdkonnas; - on võimeline kasutama psühholoogilisi teadmisi kultuuritöös ka väljaspool teatrit; - suudab omandatud teadmisi kasutada erialases ja grupitöös; - on arendanud loovust erialises suhtlemises ning loomingulises enesejuhtimises. (Eesti Muusika...)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et draamahariduslik õpe pole Eestis institutsionaalselt toetatud – draamaväljal tegutsejad on enamasti iseõppijad-entusiastid, kes on oma teadmised või oskused kogunud erinevatelt kursustelt, olgu nende taustaks eelnev pedagoogiline või kunstiharidus. Draamaõpetajatel pole võimalust saada erialast kõrgharidust ja ka edasiõppimise võimalused on piiratud. See on ka põhjuseks, miks maailma draamahariduslik

mõte pole Eestis levinud, kuigi rakendusdraamat praktiseeritakse erinevates eluvaldkondades – hariduses, sotsiaalsfääris ja rahvatervises.

5. Metoodika

Metoodika peatükis tutvustatakse uuringu läbiviimiseks kasutatud meetodit, valimit, andmekogumise protseduuri ja andmeanalüüsi, samuti kirjeldatakse uuringu kvaliteedi tagamise ja eetikaga seonduvat. Magistritöös valiti kvalitatiivne lähenemine, kuna Laheranna (2008) sõnul on kvalitatiivne lähenemine sobivaim, kui soovitakse uurida inimeste isiklikku ja sotsiaalset kogemust läbi nende endi kirjelduse ja tõlgenduse.

Käesoleva uurimistöö eesmärk on süveneda rühma inimeste arvamusse konkreetsetes valdkonnas, et koguda andmeid loomulikult, intervjuueeritava jaoks mugavalt ning võimalikult tunnetuslikult. Andmete kogumiseks kasutatakse intervjuu vormi, sest võrreldes teiste meetoditega on see paindlik, võimaldades saada infot vahetult ning vajadusel saab esitada intervjuueeritavale täiendavad küsimusi, kasutatakse avatud küsitlusmeetodit. (Laherand 2008, lk 178) Intervjuudest saadud andmete käsitlemine toimub mitmekülgsest ja põhjalikult, et seisukohad pääseksid esile (Hirsjärvi jt, 2010). Lisaks sõnalisele vastusele saab küsitaja kogeda vastaja kehahoiakut, näoilmet, žeste, reaktsioone. **Kvalitatiivse uurimistöö lähtekoht on tegeliku elu kirjeldamine; püütakse ennekõike leida ja avalikkuse ette tuua tõsiasju, selle asemel et tõestada juba olemasolevaid (tõe)väiteid** (Õunapuu, 2014).

Uurimistöö eesmärk on välja selgitada, kuidas Eesti koolides praktiseerivad draamaõpetajad toetavad draamameetodite kasutamisel tundides õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengut, mille järgi ja kuidas seatakse draamaõpetuse eesmärgid ning milline on dramaõpetajate arvates draamaõpetuse roll Eesti üldhariduskoolide õppekavas.

5.1. Valim

Valim on teatud eeskirju järgides valitud osa üldkogumist, mida uurimistöös kasutatakse üldkogumi asemel ja mille põhjal saadud tulemusi on võimalik üldistada üldkogumile. Valimit ei moodustata suvaliselt, vaid selle valikul tuleb järgida kindlaid metoodilisi nõudeid, et uurimistulemused oleksid usaldatavad. (Kalk, 2021) Valimisse valiti praktiseerivad draamaõpetajad, kes on aastaid selles valdkonnas töötanud ning omavad seega kogemust, mida uurimisandmetes analüüsida. Tulenevalt magistritöö eesmärgist saab öelda, et kasutatud on eesmärgipärast valimit. Uuritavad on kaasatud valimisse kindlate kriteeriumide alusel ning ühendust võeti esmalt veebi vahendusel. Seejärel lepiti kokku sobiv kuupäev kokkusaamiseks Zoomi veebikeskkonnas.

Konfidentsiaalsuse põhimõtet arvestades ei ole uurimistöös mainitud õpetajate ega

koolide nimesid. Intervjueeritavad kodeeriti vastava tähega, et tagada nende anonüümsus. Valimis on seitse draamaõpetajat Eesti erinevaist paigust: Valga, Tartu, Viljandi, Tallinn ja Kuressaare. Intervjuud draamaõpetajatega kestsid keskmiselt 1,5 tundi.

Intervjueeritav A alustas tööd draamaõpetajana juhuslikult ning on selles ametis töötanud **15 aastat**, praegu üheski koolis draamaõpetust ei õpeta. Tegutseb draamaõpetuse koolitajana, teatriringide juhendajana ja lavastajana.

Hariduselt on uuringus osaleja Tallinna Ülikooli doktorant, kes on läbinud eelnevalt Eesti Muusikaakadeemia Kõrgema Lavakunstikooli magistriõppe nukuteatrikunsti ja koolijuhid eriala. Käesoleval ajal draamaõpetajana ei tööta.

Intervjueeritav B on draamaõpetajana töötanud **10 aastat** ning hariduselt Eesti Muusikaakadeemia Kõrgema Lavakunstikooli magistrant teatripedagoogika erialal. Esialgu töötas ta peale näitlejatööd noorsootöö spetsialistina kultuurikeskuses, kus ta asutas lastele oma teatristuudio. Peale seda on intervjueeritav töötanud draama- ja eneseväljenduse õpetajana gümnaasiumis ning töötab draamaõpetajana ka käesoleval ajal.

Intervjueeritav C on hariduselt Tartu Ülikooli magistrant kooliteatri juhendaja erialal. Draamaõpetajana töötab ta tänaseni alates 1996. aastast, seega omab ta kogemust sellel erialal **26 aastat**. Kooliteatrites on ta osalenud algklassist peale ise, lavastades näidendeid juba põhikoolis, magistrikraadile eelnesid õpingud Viljandi Kultuuriakadeemias levimuusika erialal.

Intervjueeritav D nimetab ennast isehakanud draamaõpetajaks, käesoleval ajal töötab ta põhikoolis huvijuhina ning on lõpetanud Viljandi Kultuuriakadeemia kultuurikorraldaja eriala. Kohe peale kõrgkooli lõpetamist sai temast draamaõpetaja põhikoolis, kus ta andis draamaõpetuse valikaine tunde teisele ja viiendale klassile, kokku **3 aastat**. Draama huviringi juhendab ta tänaseni ning on seda teinud viis aastat. Käesoleval ajal õpib uuringus osaleja magistriõppes haridusjuhtimist.

Intervjueeritav E sai draamaõpetajaks juhuslikult ning on tänaseks sellel ametil töötanud **5 aastat**. Tööle asudes puudus tal kogemus õpetajana, hariduselt on ta näitleja, õppinud Tallinna Riikliku Konservatooriumi lavakunstikateedris. Laste õpetamisel toetub teatriharidusele, kogemusele ja iseõppimisele.

Intervjueeritav F on draamaõpetajana töötanud **4 aastat**. Koolis, kus ta õpetajana töötab, ei ole draamaõpetus valikaine, vaid kohustuslik õppeaine esimest kuni kaheksanda klassini. Uuringus osalejal on Tartu Ülikooli magistrikraad inglise keele ja kirjanduse erialal ning käesoleval ajal omandab ta magistrikraadi kunstiõpetaja ja kooliteatri juhendaja erialal.

Draamaalast haridust on ta saanud erinevatelt koolitustelt, sealhulgas on ta osalenud foorumteatri projektõppes Norras ja Rumeenias.

Intervjueeritav G on draamaõpetajana töötanud **1 aasta**. Teatristuudio huviringi on ta juhendanud neli aastat. Hariduselt on uuringus osaleja näitleja ning on lõpetanud TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia. Draamaõpetajana toetab teda tundide ettevalmistamisel lisaks näitleja haridusele huvihariduse ja tantuseriala aastane õpe. Draamaõpetust õpetab intervjueeritav gümnaasiumis.

Uurimuse tulemuste analüüsimiseks tuuakse intervjueeritavad välja tabelis 1, et tagada parem ülevaade.

Tabel 1. Intervjuus osalenud draamaõpetajate taust.

Draamaõpetaja	Haridus draama- õpetajana	Draamatunnid	Tööstaaž draamaõpetajana
Intervjueeritav A	nukuteatrikunst	Valikaine põhikoolis, 1 kord nädalas, tunni pikkus 2x45 min. Huvikoolis teatriringid 2x1, 5 h	15
Intervjueeritav B	näitleja	Valikainena gümnaasiumis Huviringina põhikoolis 2 kord nädalas, tunni pikkus 45 min.	10
Intervjueeritav C	kooliteatri juhendaja, levimuusika	Huviringina põhikoolis 5-8 klass, 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 min	26
Intervjueeritav D	kultuurikorraldus	Valikaine põhikoolis, 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 min. Huviringina põhikoolis 5-8 klass, 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 min	3
Intervjueeritav E	näitleja	Valikaine põhikoolis, 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 min.	5
Intervjueeritav F	kooliteatri juhendaja	Valikaine põhikoolis 1-8 klass, 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 min	4
Intervjueeritav G	näitleja	Valikaine gümnaasiumis, 1 kord nädalas 2x45 min. Huviring teatristuudios 4 aastat.	1

5.2. Andmete kogumine

Käesoleva töö autor viis valimisse kuulunud ekspertidega läbi kokku seitse poolstruktureeritud intervjuud 2022. aasta jaanuaris ja veebruaris. Intervjuude läbiviimiseks valmistati ette intervjuu küsimused ja saadeti enne vestlust tutvumiseks, et eksperdid saaksid eelnevalt valmistada ja teemale häälestuda. Intervjuu kava (Lisa 1) koostati tulenevalt töö eesmärgist, sisaldades kokku 24 avatud küsimust. Keskmine veebiintervjuu pikkus oli 1,5 tundi, ning kõik kulges plaanipäraselt ilma tehniliste tõrgeteta.

Intervjuu alguses uuriti draamaõpetaja eesmärke draamatundides, seejärel tema tunni ülesehitust ja meetodeid õppijate üldpädevuste ja loovuse arendamisel. Intervjuu kava jagunes kolmeks osaks. Esimese osa eesmärgiks oli koguda Eesti draamaõpetajate taustaandmeid, analüüsivaks, mis toetab draamaõpetajaid lastele õpieesmärkide seadmistel ning milline on draamaõpetaja enda ettevalmistus ja kogemus sellel erialal (vt Tabel 1). Teises osas sooviti teada saada, kuidas saavutavad draamaõpetajad õppetöös seatud eesmärgid ning milliseid õppemeetodeid laste õpetamisel kasutatakse. Kolmandas osas uuriti draamaõppe hetkeolukorda Eesti koolides ja ühtlasi koguti arvamusi, kuidas draamaõpetus võiks korraldatud olla. Kõik intervjuud salvestati, olles selleks saanud enne intervjuueeritavalt nõusoleku.

Uurimistöö usaldusväärsuse ja kvaliteedi tagamiseks viidi esmalt läbi pilootintervjuu, mille käigus kohandati veel üksikuid küsimusi. Samuti tegi intervjuueerija peale igat intervjuud eneserefleksiooni uurijapäevikusse, kuhu kirjutati saadud kogemus, tekkinud tunded ning protsessi kirjeldus. Üldiselt sujus kõik hästi, Covid-19 leviku tõttu on saanud suhtlemine veebis üsna tavaliseks ning hirne seepärast intervjuu läbiviimise eel ei olnud. Uurijat toetasid intervjuude tegemisel lisaks varasemale veebisuhtluse kogemusele draamaõpetuse teoreetiline teadmine, kogemus kooliteatri juhendajana ja draamaõppe praktilisel osalemine. Positiivsena mõjus äratundmine, et antud teema on draamaõpetajate jaoks aktuaalne ning sel teemal sooviti kaasa rääkida.

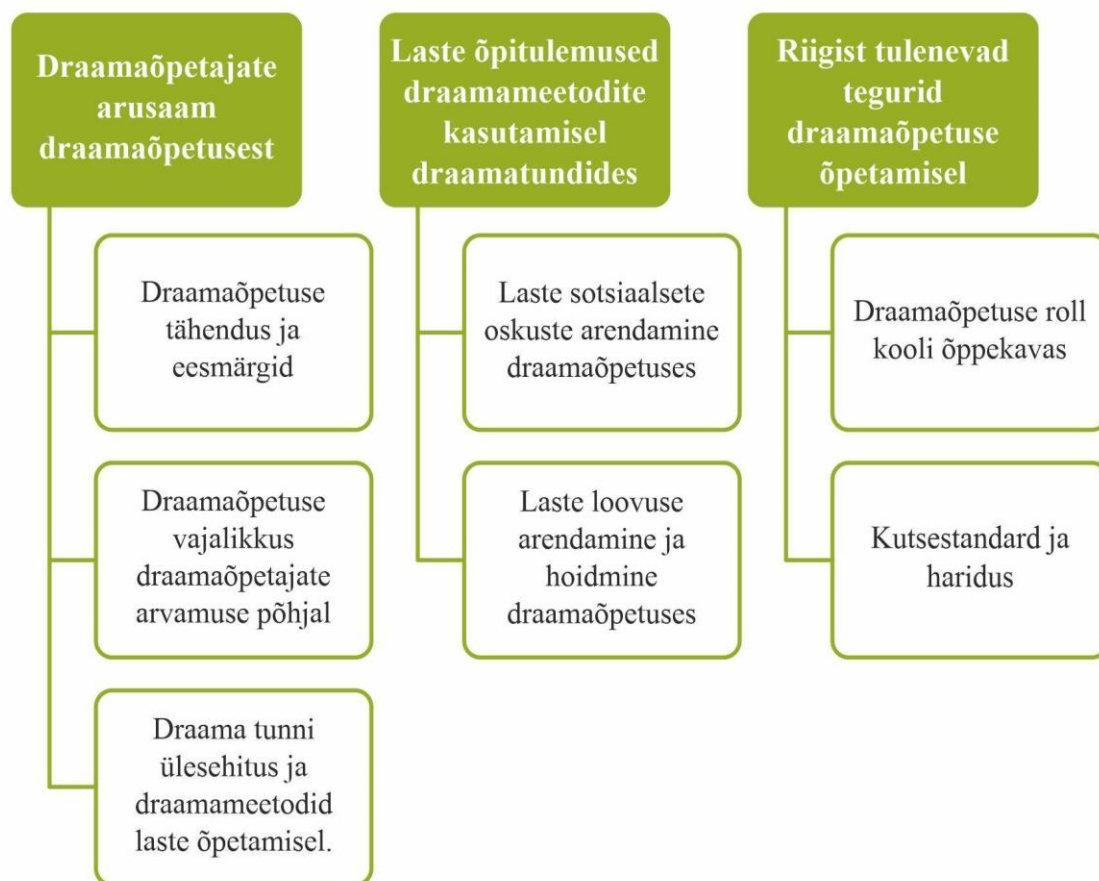
5.3. Andmeanalüüs

Andmeanalüüsiks kasutas uurija kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi meetodit. Pärast andmete üldist korrastamist viidi läbi intervjuude transkribeerimine. Audiofailide üleskirjutamiseks kasutas uurija TTÜ eestikeelset kõne transkriptsioonisüsteemi, mis on loodud käsitlema poolspontaanset kõnet, nagu ringhäälinguvestlused, loengute salvestused ja intervjuud, mis on salvestatud erinevates akustilistes tingimustes (Tallinna Tehnikaülikool, 2018). Tekstifailid edastati transkriptsioonisüsteemi poolt uurija meilikontole. Andmete korrektsuse tagamiseks luges uurija need läbi ning kuulas paralleelselt intervjuud üle, tehes parandused või täiendused tekstis.

Andmeanalüüsi meetodina kasutati induktiivset lähenemist, mille korral analüüsitakse andmeid üksikutest tähelepanekutest üldisema suunas. Kodeerimisel kasutati kvalitatiivse andmeanalüüsi tarkvara QCAmapi, mis on väga hea abivahend mahukate tekstifailide analüüsimiseks. Andmeanalüüsi esimeses etapis loeti korduvalt läbi uuritav materjal, et sisuga detailselt kurssi viia. Seejärel asuti uuritavat materjali kodeerima. Kodeerimisel lähtuti uurimisküsimustest ning tekstis märgistati uurimisküsimuse seisukohast olulised tekstiosad. Pärast kodeerimist rühmitati sisult sarnased koodid suurematesse üksustesse (alamkategoriatesse), mis omakorda koondati peakategoriatesse. Peakategoriate ja alamkategoriate kujunemist näitlikustab Joonis 1.

Uurimuse valiidsuse tagamiseks kasutati kodeerimisel kaaskodeerijat, kes samuti kasutas kodeerimisel QCAmapi, saadud andmed võrreldi kaaskodeeriaga ning erinevuste esinemisel täiendati uurimistööd. Programm võimaldas kõigi transkribeeritud tekstide koos analüüsimist ja vahearuannete tegemist. Vastavalt uurimisküsimustele valiti programmis koodid, mida sai ilmestada enda jaoks tunnusvärviga.

Lähtudes uurimisküsimustest, on intervjuudest saadud andmed kodeeritud ning sisuanalüüsi tehes on välja toodud oluline ja põhiline draamaõpetajate räägitust. Andmete analüüs näitab seoseid andmetest tehtud järelduste ja varasemate uurimistulemuste vahel. Järgnevas peatükis esitatakse uurimistulemused koos draamaõpetajate tsitaatidega.

Joonis 1. Peakategooriad koos alakategooriatega

Peakategooriad koos alakategooriatega on välja toodud joonisel 1. Esimene peakategooria vastab uurimisküsimustele: millised on draamaõpetuse eesmärgid õpetajate arvates ja mille järgi eesmärgid seatakse? milliseid draamameetodeid eesmärkide saavutamiseks kasutatakse? Teine peakategooria koondab uurimistulemused küsimusele: kuidas draamaõpetus toetab laste sotsiaalseid oskusi ja loovust draamaõpetajate kogemuste põhjal? Kolmas peakategooria vastab küsimusele: milline on draamaõpetuse roll kooli õppekavas?

6. Tulemused

Uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Eesti koolides praktiseerivad draamaõpetajad toetavad draamameetodite kasutamisel draamaõppes õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengut ning otsiti vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

Mille järgi ja kuidas seatakse draamaõpetuse eesmärgid?

Milline on draamaõpetajate arvates draamaõpetuse roll üldhariduskooli õppekavas?

Kuidas toetab draamaõpetus laste sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengut?

Järgnevalt tutvustan uuringu tulemusi, milles on lähtutud uurimisküsimustele saadud vastustest. Andmeanalüüsi tulemustes moodustus kolm peakategooriat, vt joonis 1. Tulemusi kirjeldatakse peakategooriate kaupa, mida illustreerivad intervjuus osalejate tsitaadid.

6.1. Draamaõpetajate arusaam draamaõpetusest

Draamaõpetusest rääkides tõstatati õpetajate poolt teemad, mis seonduvad nii draamaõpetuse olemuse kui sellega, millised on nende arusaamades draamaõpetuse eesmärgid. Järgnevas alapeatükis peatutaksegi neil lähemalt.

6.1.1. Draamaõpetuse tähendus ja eesmärgid

Intervjueeritud draamaõpetajad olid arvamusel, et draamaõpetuse eesmärk on draamatehnikate abil õppija sotsiaalsete oskuste (sh meeskonnatööoskused, eneseväljendusoskused), loovuse ja ettevõtlikkuse arendamine. Samuti peeti oluliseks väärtuskasvatust, milleks draamaõpetus pakub väga häid võimalusi. Need on eesmärgid, kuhu draamatööga sooviti jõuda ning vastavalt sellele valisid draamaõpetajad tunni teemasid ja meetodeid. Intervjueeritud draamaõpetajate sõnul ei ole näidendi lavale toomine draamaõpetuses esmatähtis, samas märgiti, et ekslikult just seda aga draamaõpetuse olemuse ja eesmärkide kohta arvatakse.

“Näidend, see on selline kõrvaline eesmärk, kõige suurem eesmärk meie jaoks on ikkagi meeskonnatöö. Kõik draamaõppes läbiviidavad tegevused ongi puhtalt sotsiaalsete oskuste arendamiseks.” (Intervjueeritav C)

Draamaõpetajad olid üksmeelel, et draamaõpe pakub võimalusi arendada erinevaid eluks vajalikke oskusi: empaatiat, sallivust, koostöö-, arutlemis-, eneseväljendus-, enesekehtestamis- ja refleksioonioskusi. Kõige enam pannakse õpetajate sõnul

draamaõpetuses rõhku aga just suhtlemis- ja meeskonnatöö oskuste arendamisele. Draamaõppes antakse õppijale aktiivne roll, sest kaasloojana suudavad lapsed õpitavat paremini ümbritseva tegelikkusega seostada ja enda sisemaailma tundma õppida. Õpetaja ülesandeks on suunata lapsi aktiivsele eneseanalüüsile. Intervjuus osalenud draamaõpetajad on märganud, et tänapäeva lapsed ei julge ennast väljendada ning draamaõpetuse kaudu saavad lapsed teadlikumaks, kuidas seda sõnaliselt ja füüsiliselt paremini teha. Samuti õpitakse draamaõpetuse kaudu arutlema, tegema kokkuleppeid ning analüüsima ja lahendama erinevaid olukordi. Uuringus osalenud draamaõpetajad rõhutasid, et draamaõpetuse peamiseks eesmärgiks on sotsiaalsete oskuste, sh suhtlemispädevuste arendamine. Leiti, et head sotsiaalsed oskused koolikultuuris tagavad meeldiva klassikliima, mis omakorda toetab laste õppeedukust teistes õppeainetes. Hea suhtlemisoskusega on võimalik konflikte ära hoida või oskuslikult lahendada.

“Kui sa ennast inimesena hästi tunnend, siis sa oled ka väga motiveeritud õppija ja teistele hea kaaslane. Draamaõppe eesmärk võiks olla kõikide ainete õpetamise toetamine.”

(Intervjueeritav A)

Samuti toodi välja, et draamaõpetuses on palju võimalusi rühmatööks, mille kaudu on võimalik õpetada teistega arvestamise vajalikkust ning õppida ennast avastama. Draamaõpetajad rõhutasid, et meeskonnatöö õpetab lapsele paindlikkust ning tegema vajadusel muudatusi. Ühtlasi saab laps sel viisil kinnitust, et koostöö mitmekesistab tulemust.

“Meeskonnatööoskus on ka see, et ma arvestan sõbraga. Ja see meeskonnatöö arendab inimest minu meelest kõige rohkem – ma arvestan teistega, ma võtan kohustuse, sead enda ja meeskondliku eesmärgi.” (Intervjueeritav C)

Teiseks oluliseks draamaõpetuse ülesandeks pidasid uuringus osalenud õpetajad laste loovuse ergutamist ja oskust iseennast ohjata loovates protsessides. Oluliseks ei peetud niivõrd individuaalset arengut kui rühmas toimuvat. Kõik intervjuus osalenud draamaõpetajad tõid välja, et loomingulisus on olemas kõigis inimestes. Draamaõppe eesmärgiks on võimaluse loomine loominguliseks eneseväljenduseks või kollektiivseks kunstiks, mis süvendab kokkukuuluvust.

“Loovus on ükskõik millisele olukorrale lahenduse leidmise oskus ja julgus eksida”

(Intervjueeritav A).

Intervjuus osalenud draamaõpetajad olid eriarvamusel teatriajaloo õpetamise vajalikkuses draamaõpetuses, leiti, et see on kirjanduse tunni eesmärk. Samas pooled tõid välja selle kolmanda draamaõpetuse eesmärgina koos ettevõtlikkusega. Uurimuse põhjal võib öelda, et muude tegevuste kõrval õpetavad draamaõpetajad tundides lastele erinevaid teatriga seotud mõisteid, teatriajalugu, žanre. Leiti, et teatriajaloo tundmine tuleb kindlasti kasuks selle kunstiliigi mõistmisele, mis omakorda toetab õppija oskusi anda konstruktiivset hinnangut või tagasisidet etendustele.

“Draamatunnis saavad õppijad teadmised draama kui kunstiliigi toimimise põhimõtetest ja teatriterminoloogiast” (Intervjueeritav D).

Ettevõtlikkust arendatakse õppijas, julgustades lapsi oma ideid välja ütlema, püstitama eesmärgid ning nende poole püüdlema. Eesmärgistatud tegevused, mida selle nimel tehakse, on individuaalsed või meeskondlikud. Intervjueeritavate sõnul toetavad ettevõtlikku noort hea eneseväljendusoskus, motiveeritus ning head meeskonnatöö oskused. Draamaõppes saavad lapsed loomingulisi ülesandeid, kus neil tuleb loovalt läheneda, seada eesmärgid, nendes tegutseda ja hiljem analüüsida tulemust.

Ettevõtlikkuse arendamist toetab aga õpilaste osalus rühmatöös, mis *“eeldab õpilaste omaalgatust ja aktiivsust”* (Intervjueeritav B).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et draamaõpetajate arvates on draamaõpetuse eesmärk eeskätt laste sotsiaalsete oskuste, sh suhtlemispädevuste arendamine. Head sotsiaalsed oskused koolikultuuris tagavad meeldiva klassikliima, mis omakorda toetab laste õppeedukust teistes õppeainetes. Samuti peeti draamaõpetuse eesmärgiks teatriterminoloogia tutvustamist ning kolmandana ettevõtlikkust. Vajalikuks ei peetud uuringus osalejate sõnul laste oskusi ainult individuaalseks toimetulekuks, vaid laiemalt ühiskonna sidususe tagamiseks. Näidendi lavale toomist draamaõpetuse raames ei peetud esmatähtsaks, samas just seda draamaõpetuse olemuse ja eesmärkide kohta üldiselt arvatakse.

6.1.2. Draamaõpetuse vajalikkus draamaõpetajate arvates

Draamaõpetuse vajalikkust põhjendati draamaõpetajate poolt sellega, et see on üheks heaks võimaluseks arendada lastes üldpädevusi. Kaasaegse hariduse üheks eesmärgiks on toetada õppija sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi lisaks ainealastele teadmistele ning draamaõpetus on selleks hea võimalus. Draamaõpetajate sõnul tehakse tihedat koostööd klassi- ja aineõpetajatega. Samuti kirjeldati olukordi, kus õpetajad pöörduvad nende poole abi saamiseks näiteks parema klassikliima tekitamiseks. Ühtlasi peeti draamaõpet vajalikuks, kuna see toetab kõikide teiste ainete õppimist. Draamaõpetajate hinnangul mitmekesistab draamapedagoogika õppetööd: õppijad on tähelepanelikumad, keskenduvad tunnile, julgevad küsida, seavad isiklikud eesmärgid, tunnevad end tunni ajal paremini, väärtustavad ideede paljusust ja loomingulisust. Draamaõpe on võimalus eneseanalüüsiks, refleksiooniks, selle kaudu saab teadlikuks oma tugevustest, nõrkustest ja isiksuseomadustest.

“Draamatunnis on sul võimalik õppida iseennast tundma, enda minapilti avama ja kui sa oled seda teinud, siis on sul väga palju lihtsam maailmast aru saada ja ennast sinna maailma positsioneerida. Elu tundub lihtne. .”(Intervjueeritav A)

Intervjuude põhjal saab öelda, et draamaõpetuse vajalikkust võib põhjendada võimalusega pakkuda lapsele õnnestumise kogemust. See motiveerib ja julgustab last aktiivselt osalema kõigis õppeainetes ning selles osalemine ei vaja mingeid eelteadmisi.

“...kuni selleni, et ta tahab kogeda õnnestumist ka õppeainetes, ta tahab kogeda õnnestumist teistega suheldes. Ta tahab kogeda õnnestumist igas hetkes. Selles peitubki draamaõpetuse unikaalsus, et õnnestumise kogemine on siin lihtsam kui ükskõik kus mujal. Draamaõpetuses osaleja ei pea omama mitte mingeid eelteadmisi. Sa pead lihtsalt olema valmis koostööd tegema ja kaasa tegema. - ehk siis tegelikult pole draamatunnis võimalik eksida, sest kõik, mida sa valid teha või väljendada, on õige....”(Intervjueeritav A)

Draamaõppes saavad lapsed arendada probleemi lahendamise oskusi, mis ühtlasi toetab koolikiusamise ennetamist. Uuringus osalenud õpetajad pidasid draamameetodeid tõhusaks vahendiks kiusamisjuhtumite lahendamisel. Draamaõpe pakub turvalist võimalust iseenda tundma õppimiseks ja probleemilahendamise oskuste harjutamiseks.

„Kui laps on tundma õppinud, kuidas teised on teistsugused, siis kahanevad märgatavalt väikesed nügimised ja trügimised, tegeletakse agaramalt õppimisega. Laps oskab teisi aktsepteerida sellisena, nagu nad on.“ (Intervjueeritav A)

Seega on draamaõpetusel oluline roll positiivse kooli- ja klassikliima hoidmisel. Uuringus osalenud õpetajad tõid välja, et nende koolis on draamaõpetus viidud õppekavva klassikliima parendamiseks, õpilaste kiiremaks kohanemiseks ja tutvumiseks üksteisega. Samuti koolikiusamise ennetamiseks või draamatehnikate abil probleemide käsitlemiseks. Intervjueeritava A sõnul oli temal väga hea koostöö klassiõpetajatega, kes andsid talle iga kohtumise eel ülevaate selle kohta, mis vastavas klassis toimub, millised on murekohad, kas siis kellegi liigne häbelikkus, kaklused või tülid. Draamaõpetaja püstitas seega iga tunni eesmärgi nn individuaalselt lähenedes ja ehitas tunni üles vastavalt konkreetse klassi vajadustele. Samuti märkisid intervjuudes osalejad, et koolikiusamise puhul on suurimaks probleemiks see, et enamik noortest siiski tahaks probleemi sekkuda nii, et aidata saaks mõlemat poolt, kuid mure on selles, et nad ei oska või ei julge seda teha. Uuringus osalenud õpetajad tõid välja, kinnitades mujal maailmas läbi viidud erinevaid uuringuid, et just draamaõpetuse toel saab vähendada ja ennetada koolikiusamist. Ühtlasi on draamaõppel klassikollektiivi liitev roll. Draamaõpetajate arvates on näidendi lavale toomine draamaõpetuses kõrvaleesmärk, küll aga võib lavastus olla põhieesmärgiks teatristuudios või huviringi tegevustes. Ühiselt olid intervjueeritavad arvamusel, et draamaõpetus peaks olema kohustuslik aine kõikides koolides ning kindlasti mitte ainult valikaine.

*„Kust hakkab inimeseks olemine? Lapse areng algab inimeseks olemisest. Ja mida tehakse lavakoolis? Neli aastat õpitakse ennast tundma. Kes ma olen? Oma mina lammutatakse tükkideks, iga su hingekild. Iga su mõte ja kõik pannakse valgele paberile...Seega on draamaõpetuses **oluline ülesanne enda tundma õppimisel, eneseanalüüsil.**“*

(Intervjueeritav A)

Need on eesmärgid, millele toetuvad intervjuus osalejad draamaõppe korraldamisel, ühtlasi ühtivad need Eesti käesoleva haridusstrateegiaga, mille kohaselt on eesmärgiks tagada soodne keskkond teadmiste loomiseks, omandamiseks ja kasutamiseks nõnda, et inimesed oleksid loovad, ettevõtlikud ja uuele avatud ning panustaksid sidusa ja demokraatliku ühiskonna kujunemisse (HTM, s.a.). Intervjuudest selgus, et järjest enam on klassides õppijaid, kes vajavad individuaalset lähenemist ja suhtlemist. Lastel esineb raskusi ülesannete

lahendamisel, eneseväljendamisel ning eneseregulatsiooni ja meeskonnatöö oskustes. Lahendusena tuuakse välja draamaõppe võimalused, kus õppijale antakse aktiivne roll, õppeaine, kus eksimise ees ei ole vaja tunda hirmu.

“Draamaõpetuse eesmärgid on kooskõlas meie uue õpikäsitusega, mis rajaneb aktiivõppe meetoditel” (Intervjueeritav E).

Eelpool tulemustes välja toodud draamaõpetuse eesmärgid on intervjuus osalejate arvates valikaine aluseks, mida draamaõpetuses arendada saab, ning vastavalt teemale ja tunnis osalejatele seadsid intervjuus osalejad alaeesmärke. Draamaõpetus varustab lapsed elus toime tulemise oskuste ja teadmistega, selle sisuks on suurel määral nii sõnaline, kehaline kui ka loominguline eneseväljendus. Intervjueeritud draamaõpetajad põhjendasid teema käsitlemise vajadust sellega, et koolides teatakse siiski veel vähe draamaõpetuse eesmärkidest just sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamisel. Enamasti oodatakse sellelt õppeainelt näidendi lavale toomist. Intervjuudes osalejad rõhutasid, et draamaõpe on protsess, kus õpitulemuste - sotsiaalsete oskuste - omandamiseks on tarvis järjepidevust. Kindlasti ei piisa selleks vaid aastasest õppeperioodist valikaines. Vajalikuks ei peeta uuringus osalejate sõnul laste oskusi individuaalseks toimetulekuks, vaid ka ühiskonna sidususe tagamiseks.

6.1.3. Draamatunni ülesehitus ja draamameetodid laste õpetamisel

Draamatunni ülesehitus ja sisu sõltub draamaõpetajate arvates eelkõige õppijatest ning nende vajadustest ning seejärel õpetaja teadmistest või haridusest. Mitte ükski uuringus osaleja ei toetunud draamatunni ettevalmistamisel draamaõpetuse õppekavale, mille tööversioon on leitav Haridus- ja Noorteameti lehel: <https://opekava.ee/pohiharidus>. Siiski ei soovita uurimistulemuste põhjal öelda, et õppekava ei ole sobilik, vaid uuringus osalejatest teadis vaid kaks draamaõpetajat ainekava olemasolust. Teadmised ja oskused omandatakse draamaõppes eeskätt praktiliste tegevuste kaudu, nii et õppija on protsessis aktiivne osaline. Puudust tuntakse draamaõppe koolitustest õpetajatele ja õppematerjalidest. Uuringus osalenutest viis draamaõpetajat tundsid muret enese professionaalse arengu pärast draamaõppe valdkonnas. Draamaõpetaja peamine roll on võimestada õppijat ja olla talle kaasteeline nii, **et toimuks tähenduslik õppimine**. Samuti on õpetaja ülesandeks süsteemselt arendada enda kutseoskusi ja olla kursis haridusuuendustega. Uuringus osalejate hinnangul on Eestis draamaõpetajate taust kirju ja tase erinev. Tunni ülesehitamisel toetutakse palju oma sisetundele.

„Hea draamaõpetaja loob oma tunni ülesehituse vastavalt laste vajadustele ja ootustele. Arvestada tuleb sellega, et laste arengu kiirus on erinev, sotsiaalsed oskused on erinevad“ (Intervjueeritav A).

“Püüan hoida neid draamatunde ikkagi mingisuguse teema raames, vähemalt enda jaoks. Olen märganud, et see, mida alguses plaanisin lastega teha, võib kergesti ära libiseda. Ja siis tulebki vooluga kaasa minna. Kui sa näed, et tuleb hoopis teine teema, mis nende jaoks olulisem on, siis on õigem see võtta. Muidugi muudab olukorra keeruliseks, kui draamatund on ainult 45 minutit, sellega ei tee mitte midagi ära.” (Intervjueeritav E)

Intervjuude põhjal saab öelda, et draamaõppe tunnuseks on avatud õpikeskkond, kus on võimalus läheneda õppijakeskselt. Traditsioonilises klassi-tunnisüsteemis aga vastupidi, on õpetajal keskne roll nii uue materjali esitamisel kui laste õppimise toetamisel. Draamaõpetajad tõid välja, et draamaõppes on õppijad aktiivsed osalised, tunnid viiakse läbi kooli aulas, võimlas, klassiruumis, õues või teatris. Draamatundides on vaja ruumi liikumiseks ja mängimiseks, draamaõpe on intervjueeritavate sõnul aktiivõpe, kus noored saavad uusi teadmisi, kogemusi ja väärtusi tegevuste kaudu. Õpetaja on siin lastele suunaja ja kaasteeline.

“Elkõige on draamaõpetuses õppija ja õpetaja võrdsed, sest mina õpin täpselt sama palju kui nemad” (Intervjueeritav G).

Draamaõpetajad, kellel oli näitleja haridus, toetusid väga palju teatrikoolist saadud teadmistele ning oskustele. Teised, kellel näitlejakoolitust läbitud ei olnud, valisid laste õpetamisel meetodeid, mille kohta saadi teadmisi koolitustelt või ise õppimise ja katsetamise teel, heaks võimaluseks peeti ka õpetajalt-õpetajale õppimist.

Draamatundi alustavad intervjuus osalejad soojendusega, see on hea viis õppijate tähelepanu koondamiseks, seejärel informeerivad draamaõpetajad lapsed tunni eesmärkidest ehk sisust. Draamaõpetajad tõid välja, et on väga oluline, et lapsed teaksid, mida üheskoos tegema hakatakse, sest see motiveerib ning toetab eneseregulatsiooni. Tunni põhiosas treeniti sotsiaalseid oskusi, tulenevalt tunni eesmärgist, näiteks keskenduti kehale, liikumisele, häälele, diktsioonile, miimikale, tekstile, lavastusele jne. Õpetajad rõhutasid, et **draamatunnil võib olla mitu eesmärki**, enamasti valitakse mängud, kus saab harjutada oma kehakeelt, loovust, häält jne. Oluliseks peeti tunni lõpetamisel tagasisidestamist või

kokkuvõtete tegemist. Nii õpetaja kui õppijad reflekteerivad õppeprotsessi tunni vältel, tegevuse ajal kui ka tegevuste järgselt. Intervjuus osalejad rõhutasid, et draamaõpe on protsess. Üks intervjuus osaleja tõi välja, et tal kipub lastega reflekteerimiseks vähe aega jääma, sest tund (45 min) möödub kiirelt.

“...aga vot see on natukene nõrk koht, ütleme neljakümne viie minutilise tunni jooksul kipub vahel lõpurituaal nagu natuke nahka minema, et enne heliseb kell.” (Intervjueeritav E)

Õppijate sotsiaalsete oskuste, ettevõtlikkuse ja loovuse arengu toetamiseks nimetasid uuringus osalenud draamaõpetajad järgmisi draamameetodeid: loov- ja rollimängud, lõdvestusharjutused, näolihaste ja keha treeningud, etüüdid, improvisatsiooniharjutused, arutelud, foorumteatri meetod, hääletreeningu harjutused, lugude jutustamine ja loomine, rühmatööd, kõneõpetus, lavavõitlus, tekstianalüüs, jäljendusmängud, pantomiimid, teatrianalüüs ja nukumõtleme meetod. Viimane nimetatust on intervjueeritava enda välja töötatud meetod, kus ta kasutab nukunäitlejatehnilisi harjutusi ja nukumõtleme meetodist tulenevaid põhimõtteid (siinkohal võib nukuna kasutada mistahes eset või ka kehaosa, mitte üksnes teatrinukke) oma tunnete väljendamiseks.

Draamaõpetajate kogemusel arendavad loov- ja rollimängud lastel ja noortel kõnet, loogilist mõtlemist, õpetavad suhtlema ja kujundavad arusaamu. Mängus rolle täites harjutavad lapsed eluks vajalikke toiminguid, käitumisviise, saades seejuures üksteiselt teadmisi ja kogemusi. Draamaõpetajad ütlevad, et draamaõpe võimaldab lastel minna teksti sisse: võtma endale roll, välimus, läbi elama sündmustikku ja tundeid, mida tunnevad tegelased ning kuidas nad ennast väljendavad. Draamaõpe lubab lastel fantaseerida, lisada uusi tegelasi, lahendada probleeme, võtta vastu otsuseid nii, et jutustatud või näideldud lood saavad erineva lõpu. Rolli- ja loovmängud arendavad intervjueeritava G sõnul noortes kõige enam loovust ja koostööoskusi. Samuti areneb suhtlemine, kõne ja kujutlusvõime. Intervjueeritav A tõi välja, et nukumõtleme meetodi kaudu on lastel hea võimalus oma tunnete ja mõtete väljendamiseks enda isikust väljaspool, mõtted ja tunded, mida osaleja eseme abil väljendab, on selle nuku omad, mitte temast endast lähtuvad.

Mängulise meetodi väärtused tõi välja ka intervjueeritav, kelle sõnul kasutab ta draamatunnis alati mängulisi meetodeid, põhjendades seda sellega, et laps saab neid oskusi hiljem eneseväljendamisel päris elus või siis lavastuses rolli võtmisel ära kasutada. Kõik draamaõpetajad kasutasid draamas mängulisi meetodeid laste õpetamisel. Mängud aitavad

arendada tähelepanu, liikumist ning treenivad mälu. Õpilased saavad teadmisi tegutsedes ja tunnetades, lastel on aktiivne roll.

„Lapsele võib alguses tunduda, et me mängime niisama, kuid mina õpetajana sain hiljem juhendada: kasutage siin stseenis nüüd sellist liikumist, nagu me mängus harjutasime.”

Intervjueeritav D

Kõik intervjuus osalejad olid nõus sellega, et draamaõpetus erineb tavalistest koolitundidest, eripära seisneb nende sõnul selles, et õppimine toimub enda keha tunnetamise kaudu. Palju on liikumist ja suhtlemist, samuti on tunni läbi viimise keskkond tavalisest erinev. Draamaõppe töövõtted on aja, ruumi ja tegevuste läbiviimiseks kokku lepitud, mille ülesanne on luua tähendus. Näitena saab välja tuua draamaõpetaja F kirjelduse, kes andis lastele võimaluse kasutada fantaasiat, et viia kogu koolimajas läbi giidituur. Lapsed mõtlesid välja erinevaid legende, näiteks pööningu uksele, võimlale, sööklale.

“Tulemus oli vahva ning lapsed olid ise ka üllatunud, et nad selliseid asju suutsid välja mõelda” (Intervjueeritav F).

Intervjuude põhjal saab öelda, et draamaõpetajad kasutavad esimesel õppeaastal draamaõpetuses noorte juhendamiseks meetodeid, mis arendavad **füüsilist eneseväljendust**: kehahoiak, liikumine ja kehakeel. Leiti, et inimene saab ennast ainult siis loomulikult väljendada, kui ta tunneb end oma kehas vabalt, seejärel tuleb hääl, julgus, enesekindlus justkui iseenesest, kõik algab kehast. Teisel poolaastal arendatakse meeskonnatööd, noortel peab tekkima usaldus üksteise ja õpetaja vastu. Intervjuus osalejad tõid välja, et just teismeliseas tekib paljudel noortel rahulolematuse oma keha suhtes.

Draamameetodeid, mis arendavad häält, tehakse mitme õpetaja sõnul vähem, kuna puuduvad eelteadmised hääle treenimise osas, intervjueeritava C sõnul väsis tänapäeva lapse hääl väga kiiresti. Läbi viiakse diktsiooniharjutusi ning intervjueeritav G tõi välja, et on selliste harjutuste läbiviimiseks konsulteerinud ka logopeediga.

Draamaõpetaja intervjueeritava F töövõtete hulka kuulub Augusto Boali meetod, mille kohta käis ta õppimas Norras ja Rumeenias. Selle puhul mängitakse **probleemisündmus üksikasjalikult läbi**. Osalistel on võimalik stseeni käigus vastavalt oma tunnetele käitumist muuta. Sellisel juhul tõstab ta käe, stseen keritakse tagasi, et ta saaks tegevusse lülituda ja oma teooriat praktikas proovida. Viimati oli neil kooliteatri raames etteaste ning intervjueeritav tõi välja, et saalist lahkus õpetaja, kes ennast ebameeldivast olukorrast ära

tundis. (Intervjueeritav F) Draamaõpetaja tõi välja, et foorumteater on hea vahend uurimiseks halba ja head käitumist, inimeste tegude ajendeid ning lahendusi probleemidele, nagu sõltuvus, suhtlemisraskused või koolikiusamine.

Enamus draamaõpetajatest kasutab tundides improvisatsiooni, see arendab lastes nende sõnul loomingulisust, tähelepanelikkust ja keskendumist. Intervjueeritava E sõnul meeldib lastele väga töövestlusi läbi viia. Vestlusi improviseerivad intervjueeritava C sõnul draamaõppes ka nemad ning tõi välja, et lastele meeldib oma emotsioone välja elada näiteks üksteise peale karjades (Intervjueeritav C). Draamaõppes pakub improvisatsioon võimalust **katsetada uusi asju**.

„Julgustan alati lapsi proovima tegema uusi asju, mis võivad tunduda esmapilgul rasked, sest just seal on erinevad arengukohad, mina pühendan terve esimese aasta improvisatsiooni ja loomingu aastaks draamaõpetuses“ (Intervjueeritav B).

Samas aga on märganud kõik intervjuus osalejad, kuidas lapsed tahavad olla vaikuses, oma mõtete sees. Intervjueeritava E sõnul lastakse sel juhul ruumist tuled ära, rulood pannakse akende ette ning laps leiab endale sobiva koha. Draamaõpe saab lastele õpetada **olla mitte midagi tegemata**. Tänapäeva kiire elutempo ja nutisõltuvuse juures on see oluline oskus.

*„Õpilased oleksid **vaimselt** väga palju paremas olukorras, kui nad saaksid kord nädalas ennast avaliku üksioleku tingimustes väljendada ja kogunenud pingetest tühjaks laadida“* (Intervjueeritav A).

“Aga seda olen tajunud, et vot selle vaikusega ja tähelepanu ja märkamisega on tegelikult see põhitöö, mida peab tegema draamaõpetuse” (Intervjueeritav E).

Lapse arenemine draamaõppes toimub mängude, harjutuste, improvisatsiooni, tegelikkuse jäljendamise ja loovprotsessi mõtestamise kaudu. Õppimine draamategevuses erineb traditsioonilistest õppemeetoditest. Siin on vajalik tegevuste konteksti tunnetamine, suhestumine teistega ja olukorraga ning tähenduste loomine. Draamaõppes luuakse kujutluslikke keskkondi ja tegutsetakse rollis individuaalselt või meeskonnana.

Draamaõpetuse vajalikkust näevad kõik draamaõpetajad, kõige enam põhikooli lastele. Seda põhjendati sellega, et tänapäeva noortel on raskusi eneseväljenduse, sõnavara ja diktsiooniga. Intervjueeritava G sõnul kiputakse küsimustele vastama üksikute side- või märksõnadega. Palju suheldakse telefonis ning otsesuhtlust on väga vähe. Sellega käib kaasas kuulamisoskuse puudumine, sageli kipub tähelepanu hajuma, tekivad keskendumisraskused.

Uuringus osalejad tõid välja, et draamaõpetuse vajalikkus sotsiaalsete oskuste arendamisel väljendub ka selles, et lapsed arendavad heasoovlikkust ning oskust olla teistele toeks. Leiti, et draamaõpetuses saavad lapsed anda oma kaaslastele nõu näiteks rolli esitamisel või olukorra lahendamisel.

6.2. Laste õpitulemused draamameetodite kasutamisel draamatundides

Järgnevas kahes peatükis antakse ülevaade draamatunni ülesehitusest uuringus osalenud draamaõpetajate kirjelduse põhjal. Ühtlasi tuuakse alljärgnevalt välja, milliseid draamameetodeid õpetajad kasutavad laste ja noorte õpieesmärkide saavutamiseks draamaõpetuses.

6.2.1. Laste sotsiaalsete oskuste arendamine draamaõpetuses

Sotsiaalsete oskuste arendamist draamaõpetuses peavad draamaõpetajad kõige olulisemaks eesmärgiks. Ühtlasi märkisid kõik intervjuus osalejad, et teema on kaasaegse hariduse taustal väga oluline ning vajab käsitlemist. Sotsiaalsed oskused on oskused, mida me vajame elus hakkama saamiseks, veelgi enam, see on meie elu alus - suhtlemine. Draamaõpetajad tõid välja, et sotsiaalsed oskused tähendavad võimet mõista kaaslast, ta seisukohti ning tundeid. Eraldi võib välja tuua, et oluline oskus, mida draamaõpe arendab, on draamaõpetajate hinnangul meeskonnatöö oskus. Intervjuude analüüsi tulemusel saab tuua välja selliseid märksõnu sotsiaalsete oskuste vallast, nagu suhtlemine, kokkuleppimine, integreerumine rühma, kuulamine, töö uute inimestega, kujutluspiltide loomine, koostöö suures grupis, enesekindlus, fantaasia, usaldus, sallivus, läbirääkimisoskus, refleksioonioskus. Draamaõpetajad tõid välja, et sotsiaalseid oskusi arendab see, kui inimene oskab ennast panna teise rolli. Seda põhjendati sellega, et see avardab laste arusaamu, õpetab empaatiat ja oskust näha asju mitmest vaatepunktist, taoline oskus hoiab ära pealiskaudsed ja negatiivsed hinnangud.

“See, et oskad ennast teise rolli panna, ei olegi nii lihtne, sellist võimet pole lastel olemas mingis vanuses tegelikult, kuid seda saab draamaõpetuses arendada” (Intervjueeritav F).

Arendades lastes sotsiaalseid oskusi, saab ta paremini hakkama ka teistes õppeainetes ning tulevikus töö- ja eraelus, seega tõid draamaõpetajad eesmärgina välja suhtlemisoskuste arendamist. Selle alla märgiti suuline- ja füüsiline eneseväljendusoskus. Intervjueeritud

draamaõpetajad arendasid laste suhtlemisoskusi läbi erinevate meetodite. Intervjueeritav A peab oluliseks suhtlemisel esmalt enda mina-pildi tundmist, põhjendades seda nõnda:

“...sa pead enne leidma oma sisemise mõistmise, kui sa hakkad ennast sõnadega väljendama. Sa pead aru saama paljudest asjadest, enne kui sa oskad ennast sõnadega väljendada. Me kuulame ju muusikat, enne kui me seda mängime, eks? ...”

Suhtlemisoskust saab draamatundides intervjueeritavate sõnul arendada individuaalsete-, paaris- ja grupiharjutustega. Samuti saab suhtlemisoskust harjutada mõtlemisega, üksi arutledes või tegevusetult. Ühiselt oldi arusaamisel, et draamaõpetuses on palju võimalusi suhtlemise arendamiseks.

“Draamaõpetus, see on üks suur suhtlemisõpetus. Draamaõpetuse tundides saab igaüks sõna võtta näiteks refleksiooniringis. Ja kui laps, kes on hästi tagasihoidlik, esimestel kordadel võib-olla ütlebki, et ta ei oska midagi öelda või kordab kellegi teise sõnu, siis lõpuks ta avaneb ja hakkab rääkima ja hakkab tõesti ütlema oma mõtteid välja. See on jälle väga suur arengukoht.” (Intervjueeritav B)

Intervjuude põhjal saab öelda, et suhtluspädevus areneb suulise suhtluse oskusi arendades ning oluline on siinkohal teadmine, et suhtlusoskus on treenitav. Lastele õpetatakse, kuidas leida sobivat käitumisviisi keerulistes olukordades. Õpetajate kogemusel võib vahel olla keeruline näiteks öelda midagi head. Intervjueeritav D tõi välja, et draamaõpetuses on hea viis sotsiaalsete oskuste arendamiseks, paludes lastel öelda midagi head või tunnustavat oma klassikaaslasele. Eluks vajalik oskus on samuti oskus halbu uudiseid taktitundeliselt edastada.

“Tuleb tunnistada, et alguses oli laste jaoks raske öelda oma paarilisele midagi head” (Intervjueeritav D).

“Ma arvestan teistega, alati ei ole ainult minul õigus ja siit edasi on palju lihtsam juba edasi minna, kuidas ennast väljendada ja õppida teisi kuulama” (Intervjueeritav B).

Põhjusel, et hea suhtlemisoskuse tagab aktiivne ja efektiivne kuulamisoskus, mis algab tahtest ning valmisolekust teist mõista, toovad intervjueeritavad välja ka kuulamisoskuse arendamise vajalikkuse.

“Ta ise võib olla küll väga äge tegelane, eks ju, aga kui klassikaaslane oma asja esitab, siis tema seda kuulata ei viitsi. Minu tunnis on väga suur osa selles, et sa õpid teisi kuulama ja see on üks osa õppija hindamisest.” (Intervjueeritav F)

Kuulamisoskust saab uuringus osalejate kogemusel arendada näiteks lugude jutustamisega, kus üks jutustab ning teine mängib kuuldot. Valida saab ükskõik millise tegelase.

Intervjueeritav tõi näite, et valiti rebane, kes tuli inimeste juurde, kohe tekkis kujutluspilt, mõeldakse välja karakter ja selle väljendamiseks on väga palju erinevaid võimalusi.

Kuulamisoskust saab õpetada lapse tähelepanu koondamisega konkreetselt ühele asjale.

Samas ei saa last käskida kuulama, öeldes, et nüüd kuula vaikust. Laps peab aru saama selle ülesande sisust. Ühest küljest saab õpetaja alati kirjeldada ja suunata, kuid draamaõpetuse võti peitub lapse enda kogemisel. Draamaõpetuses on õppimise protsess ja sisu kõigi uuringus osalejate hinnangul selline, kus lapsed on tunnis aktiivsed osalised. Õpetaja roll on suunata või vajadusel juhendada. Kõik draamaõpetajad peavad draamaõppe väärtuseks kogemust, mida see lapsele pakub, sest just kaasloojana suudab laps paremini seostada õpitavat iseenda ja tegeliku eluga. Draamaõpetajad on veendunud, et iga selline ümbritseva elu tunnetamine on hea kasvatusmeetod, mõjutades laste suhtumisi ja maailmavaadet tunduvalt tulemuslikumalt kui täiskasvanu arvamused või väljaütlemised millegi kohta.

Intervjueeritavad tõid välja, et draamaõpetuses on häid võimalusi õppijate eneseregulatsiooni arendamiseks, sest draamaõpetus on aktiivne õppeaine, kus lapsed võtavad initsiatiivi oma õpitegevuse juhtimisel, leides selleks töövõtted ja vahendid ning andes **hinnangu oma õpitulemusele. Õppijalt oodatakse, et ta oskaks oma õpitut ise kontrollida ja suunata.** Intervjuus osalenud draamaõpetajad leidsid, et laps, kellel puuduvad õpioskused, tunneb ennast ebakindlalt, temas on hirm, ärevus, mistõttu ta ei suuda keskenduda ega ennast motiveerida. Need lapsed, kellel ettevalmistused draamaõpetuses tehtud ei ole, puuduvad sageli. Draamaõpetajat tõid välja, et õppeaine arvestuse saamiseks on oluline tunnist osa võtta, see tagab trimestri arvestuse saamise. Õppijad, kes vajavad individuaalset lähenemist, saavad draamaõpetaja sõnul ka eraldi ülesandeid ning võimaluse teistest lastest eraldi vastata. Intervjueeritava B sõnul toetab draamaõpe laste eneseregulatsiooni arengut:

“...see on puhas distsipliin, kui mul on antud kodus ülesanne tekst selgeks õppida, kuidas ma ajastan selle, et mul on draamaringi minnes see õpitud. Kui mul on õppimata, kannatab terve meeskond.” (Intervjueeritav B)

Kõik intervjuudes osalenud praktiseerivad draamaõpetajad tõid välja, et draamaõppes arenevad õppijates meeskonnatöösused. Elus hakkama saamiseks on see väga vajalik oskus, siiani on meie haridussüsteemis draamaõpetajate hinnangul olnud suund faktiteadmiste arendamisele, kuid kaasajal pööratakse üha rohkem rõhku õppetöö mitmekesistamisele. Draamaõpetajad tõid välja, et inimene, kes oskab suhelda, saab hakkama meeskonnatöös,

oskab teha koostööd ja oskab ennast väljendada. Draamaõpetuses on meeskonna- ja rühmatöö võimalusi väga palju. Niimoodi grupis tegutsedes ja ennast juhtides arenevad lapse sotsiaalsed oskused draamaõpetajate hinnangul kõige enam.

Intervjuude põhjal saab öelda, et draamaõpetajad tunnevad ennast ebakindlalt ja vajavad toetust kvaliteetse draamaõppe õpiväljundite saavutamiseks õppijates. Puudust tuntakse õppematerjalidest ja enesetäiendamisest. Draamaõpetajad, kes osalesid uuringus, tõid välja, et vajaksid rohkem teadmisi pedagoogilisest psühholoogiast, draamameetoditest ja teadmisi, kuidas arendada lapse hääle tugevust. Kõik draamaõpetajad olid nõus, et me ei saa hinnata tunni lõpuks seda, kas sotsiaalsed oskused õppijas on arenenud või mitte. Uuringus osaleja poolt toodi näide: kui sa müüri laod, siis sa näed kohe edasiminekut, kui oled müüri valmis saanud. Draamaõpetajal on tulemuste nägemine ka keerulisem kui matemaatikaõpetajal, sest matemaatikas teevad lapsed kontrolltöö või eksami ning tulemus on olemas, kuid loovainetega on natuke keerulisem.

„Et vahepeal tundub küll, et jooksen nagu peaga vastu seina. No kuidas ma aru saan, et ma hästi teen? Kuidas ma sellest aru saan?“ (Intervjueeritav F)

Intervjuude põhjal saab öelda, et kõik draamaõpetajad on märganud või saanud tagasisidet, kus laste sotsiaalsed oskused on paranenud. Tagasisidet selles osas on saanud lastelt endilt, kolleegidelt või lapsevanematelt. Draamaõpetajate sõnul on hinnangud olnud positiivsed.

“Ma nägin juhuslikult õpetajat sellest koolist, kus ma töötasin draamaõpetajana, lapsed olid vahepeal juba põhikooli lõpetanud, mina õpetasin neid esimesest viienda klassini. Tema sõnul olid need lapsed “teistsugused”, kes käisid minu tunnis - nad räägivad teistmoodi, käituvad teistmoodi ja liiguvad teistmoodi.” (Intervjueeritav A)

“Ma näengi laste õpitulemusi tavaliselt gümnaasiumi lõpuks. Mul on gümnaasiumiastmes draamaõpetus läbi kolme aasta. Tavaliselt kolmandaks aastaks see grupp muutub mul väga, niisuguseks ühtlaseks. Koolis on öeldud, et seda on nii imeline vaadata, kuidas sellest draamatrupist õhkub alati nagu headust siia kooli õhkkonda. See headus ongi seesama, et nad õpivad mõistma, et nad õpivad kuulama, õppivat tolereerima, siis aru saama ja ka välja ütleva või vajadusel siis muutusi tegema või otsima.” (Intervjueeritav B)

Eelpool tulemustes välja toodud laste õpitulemused draamameetodite kasutamisel draamatundides on intervjuus osalejate arvates sotsiaalsed oskused (sh meeskonnatöö, eneseregulatsiooni ning suhtlus - ja kuulamisoskus). Need on oskused, mida me vajame elus

hakkama saamiseks. Probleemina toodi välja õppematerjalide puudus ning draamaõpetajate enesetäiendamise võimalused.

6.2.2. Loovuse arendamine ja hoidmine draamaõpetuses

Intervjueeritavad tõid välja, et draamaõpetus on laste loovuse käivitaja. **Iseenda loovuse avastamine teiste kõrval saab toimuda vaid siis, kui sul on olemas sotsiaalsed oskused.** Hästi oluline on rühmatöö, kus koos osaletakse loomingulises protsessis. See õpetab lastele iseenda ohjamist ning oma koha leidmist ühise eesmärgi poole püüdlemisel. Vähem tähtis ei ole ka ettevõtlikkus ja vastutuse võtmise ning teistega arvestamise oskus. Draamaõpetus arendab loovust ning sotsiaalseid oskusi samaaegselt.

Intervjueeritav E ütleb, et draamas areneb töörühma loome, kus kõik julgevad ennast väljendada. Sarnaselt jagas oma arvamust ka intervjueeritav (B), kes tõi välja, et loovus areneb vaid siis, kui me ei karda eksida. See on oskus otsida erinevaid lahendusi, argumenteerida. Selge on see, et kõik ei ühtigi meie arusaamisega, kuid me ei väljenda ennast ainult oma emotsioonide najal, vaid me oskame veenda teisi ja põhjendada ning selgitada. Loovus kutsub mõtlema ja arutlema. Draamaõpetajad (A, G) rõhutasid, et draamaõpetus on õppeaine, mis lubab eksimist.

”Mitte ta ei luba eksida, vaid eksimist, kui sellist ei olegi draamaõpetuses...” (Intervjueeritav A;G)

Samuti toodi välja, et draamaõpetuses ei nõuta veatut ja perfektset esitust, õppimine toimub kogemuse kaudu ning lähtutakse lapse individuaalsest arengust, väärtustatakse, kuidas laps oma oskusi reflekteerib ja eesmärgid seab. Draamaõpetajad tõid välja, et lapse loovuse toetamiseks ning hoidmiseks peab hoiduma liigsest kriitikast. Õpetajal tuleb luua lastele turvaline ja usaldusväärne õpikeskkond, sest kui lapsel on hea tunnis olla, siis on ta aktiivsem ning võimeline demonstreerima kõrgemat loovuse taset.

Loovuse arendamiseks on tõhus draamameetod uuringus osalejate hinnangul improvisatsioon, põhjendades seda sellega, et lastel tuleb tegutseda ootamatutes olukordades, kujutletud situatsioonis või keskkonnas.

Intervjuude põhjal võib öelda, et tänapäeva lastel on raske kohaneda inimestega, draamaõpetajad on märganud, et meelsamini hoiavad noored omaette. Hirm selle ees, mida teised minust arvavad, on draamaõpetajate hinnangul suurimaks takistuseks uute kogemuste saamisel ning väga palju tööd tuleb teha selle nimel, et laps julgeks ennast loominguliselt väljendada, siin ei ole võimalik eksida. Intervjueeritava G sõnul ei usalda lapsed oma

fantaasiamaailma, see on ikka tõsine väljakutse meie noorte jaoks, kuidas avaldada oma kujutluspile. Kokkuvõtvalt saab öelda, et draamaõpetajate arvamusel areneb loovus kõige enam õppijas läbi kujutlusvõime. Samuti peab draamatunnis olema palju rõõmu ja naeru, sest kui noortel on lõbus, saab tegeleda ka tõsiste asjadega.

Draamaõpetajate arvates on lapse loovuse hoidmiseks ja arendamiseks vaja luua selleks sobiv keskkond. Oluliseks peeti, et laps usaldaks õpetajat ja oma kaaslast ning ei kardaks eksida. Põhiline ressurss siin on aeg ja vabadus, ennekõike avaldub lapse loovus tema kujutlusvõimes, fantaasias ja improvisatsioonis. Lapse loovus areneb, hõlmates kognitiivseid protsesse, mis arenevad sotsiaalse suhtlemise, kujutlusvõime ja mängu abil.

6.3. Riigist tulenevad tegurid draamaõpetuse õpetamisel

Draamaõpetusest rääkides on oluline teada ekspertide hinnangut draamaõppe olukorra kohta Eestis, ajal kui valikaine ei ole kinnitatud põhikooli- ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas. Millised on intervjuus osalejate ootused, ettepanekud ja murekohad? Järgnevas alapeatükis peatutakse lähemalt nendel aspektidel..

6.3.1. Draamaõpetuse roll kooli õppekavas

Eesti koolides on draamaõpetus enamasti valikaine või huviringina, sest see ei ole põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas. Kõik intervjuus osalejad olid asunud sellesse ametisse juhuslikult. Paljusi sõltub draamaõpetuse valikaine toimumine haridusasutuses koolijuhist.

“Meil ei ole piisavalt mõjukaid eestkõnelejaid draamaõpetuse vajalikkuse teemal.

Draamaõpetuse koht Eesti põhikooli ja gümnaasiumi haridussüsteemis on minu meelest väga oluline, just nimelt eraldi õppeainena, mitte lõimituna kuhugi ainetundi, kus lihtsalt õpetaja oma äranägemise järgi teeb mingit palagani, vaid vaja on koolitatud draamaõpetajaid, kes viivad tunde läbi teadlikult ja sihipäraselt.” (Intervjueeritav C)

Draamaõpetajate arvamusel on draamaõpetuse roll tänases Eesti haridussüsteemis alahinnatud, samas toodi välja, et võrreldes varasemaga on koolidel olemas paremad teadmised draamaõpetuse vajalikkusest ning draamaõpetajaid otsitakse. Küll aga on seda tundi keeruline korraldada, kui sellel ei ole kohta õppekavas. Probleemina toodi välja, et draamaõpetajate tase on väga erinev, töö edukaks tegemiseks vajatakse õppematerjale, mis toetaksid nii õpetajat kui õppijat. Kõik intervjuudes osalenud praktiseerivad draamaõpetajad olid nõus, et neid aitaks kindlasti edasi vaatluspraktikad teistes koolides, et näha, kuidas seal

toimub draamaõppe õppekorralduslik läbiviimine. Hetkel aga ei ole ülevaadet, kui paljudes koolides üldse draamaõpetus valikainena olemas on. Võib järeldada, et tegutsetakse üksi ning tuge saada ei ole kelleltki.

Põhjusel, et draamaõpetus ei ole põhikooli õppekavas, viiakse seda tundi läbi eesti keele ja kirjanduse tundide ajal, tõi välja koolitatud draamaõpetaja intervjueeritav E, kes annab draamaõpetuse tunde viiendatele klassidel üks tund nädalas, läbi terve aasta. Kuid draamaõpetus oleks palju mõjusam, kui see oleks eraldi õppeaine. Uuringus osaleja omab kogemust, et üks 45-minutiline tund ei ole piisav kõigi tunniosade läbiviimiseks draamaõppes. Puudu jääb ajast refleksiooni läbi viimiseks. Samuti toodi välja, et draamaõpetus täidab oma eesmärgid tõhusamalt kui õppetööd koos lastega tehakse mitu aastat järjest. Draamaõpetajate hinnangul ei ole aastast draamaõppes kasu, see küll mitmekesistab koolielu, kuid sotsiaalsete oskuste kujunemine on pikem protsess.

Intervjueeritavad on seisukohal, et draamaõpetus on vajalik Eesti koolides, sest see arendab lastes sotsiaalseid oskusi ning mitmekesistab meie haridussüsteemi. Siiski teatakse selle õppeaine õpiväljunditest koolides vähe ning õppeaine toimumine koolis on seepärast juhuslik. Tänapäeva ühiskonnas suhtlevad noored väga palju arvutis ja üks ühele suhtlust inimestega on Covid-19 leviku tõttu veel vähem. Lastel ja noortel on väga suur koosolemise vajadus ja draamaõpetus pakub seda võimalust. Tavatundides, **kus lapsed istuvad seljaga teineteise poole**, saadakse koosolemist ja suhtlemist kahjuks vähem. Siiski, õpetajad otsivad järjest rohkem võimalusi õppetöö mitmekesistamiseks, näiteks tehakse rohkem rühmatöid, kuid kindlasti inimliku arengu seisukohalt on draamaõpetus väga oluline.

6.3.2. Kutsestandard ja koolitused draamaõpetajale

Draamaõpetajate arvates on vaja rohkem tutvustada draamaõppe vajalikkust ning tegeleda **draamaõppe maine kujundamisega**. Murekohana tuuakse välja, et Eesti draamaõpetajatel ei ole kutsestandardit. Meil on tantsuõpetaja kutse, kuid draamaõpetajad on meil täiesti seinast seina taustaga. Põhiliselt on eesti keele õpetajad, kes tundides kasutavad draamameetodeid, enamasti on nad draama haridust saanud koolituselt. Teiseks on teatrikooli taustaga inimesed, kellel ei ole laiemat pedagoogilist tausta, vastavat haridust on saanud näiteks väiksematelt koolitustelt. Varasemast ajast veel kultuurikoolide taustaga õpetajaid, kes on siis näitejuhi haridusega. Kutsestandard tagaks ühtse taseme ja usalduse haridussüsteemis.

„Draamaõppe maastik on hästi kirju ja keeruline, tõstatades järgmise probleemi - mille järgi või kes kutsestandardit peaks andma? Kuid see oleks üks asi, mida kindlasti tuleks teha.“

(Intervjueeritav B)

Uurimuses osalenud draamaõpetajad soovivad ennast täiendada, et saada juurde kindlustunnet ja teadmisi, mis aitaks õppija arengule draamaõppes kaasa. Kõik uuringus osalejad tõid välja, et Eestis toimub draamaalaseid koolitusi vähe, paljud koolitused on ennast ammendanud. Enese täiendamiseks on draamaõpetajad käinud koolitusel ka väljaspool Eestit, kuid märgiti, et takistuseks võib saada ajaline ja rahaline ressurss. Positiivne on, et draamaõpetajad soovivad süsteemselt arendada oma kutseoskusi ja olla kursis haridusuuendustega.

Probleemina tõid intervjueeritavad välja selle, et Eestis ei ole kedagi, kes draamaõpetajaid koolitaks. Käesoleval ajal on Viljandi Kultuuriakadeemias võimalik õppida kooliteatri juhendajaks, kuid uuringus osaleja märkis, et tegemist on kõrvalerialaga ning kui põhiained - tants, muusika ja tehnoloogia - eelteadmiste tõttu õppimiseks ei sobi, siis ei saa ka kooliteatri juhendajaks õppida. Olukorda ilmestab intervjueeritava D väljaöeldu:

“Mulle absoluutselt ei sobinud need põhiained, mis ma oleksin pidanud valima, et õppida kooliteatri juhendajaks (naerab) sellepärast jäigi kõrvale, pigem võiks see ülikoolis olla eraldi õppeaine.” (mõtleb natuke) “Jah kui sa lähedki õppima näitlejaks või lavastajaks siis sa ju ei hakka koolis tööle.”

Intervjueeritav E osales draamaõpetuse ainekava väljatöötamise meeskonnas, kuid ütleb, et seni kuni draamaõpetus ei ole põhikooli riiklikus õppekavas, ei võta seda keegi tõsiselt, et vaja oleks õpetajaid koolitada. Intervjueeritavate arvates on draamaõpetuse toimumine koolis juhuslik või sõltub koolijuhi soovist. Arvamused koolijuhtide teadlikkusest, et draamaõpetus on väärtuslik, olid erinevad. Enamik intervjueeritavatest on märganud, et Põhja-Eestis on draamaõpetus koolides leidnud rohkem kasutust kui Kagu- ja Lõuna-Eestis. Intervjueeritav B tõi välja arvamuse, et kui draamaõpetust koolis ei pakutaks, siis koolijuht ei võtaks midagi ette, et saada õppeainet kooli valikaineiks või kooliteater huviringiks saada. Kõik draamaõpetajad rõhutasid, et draamaõpetust peab tunniplaanis olema vähemalt kaks koolitundi järjest.

“Aga ma arvan, et sellel on ainult siis mõtet, kui seda õppeainet on vähemalt kolm aastat klassile järjest, sest ühe aastaga ei jõua midagi ära teha. Draamaõpe on protsess. Lisaks

põhikooli astmetele peaks draamaõpetus olema ka gümnaasiumis ja mitte ainult humanitaarsuunas, vaid kõikidele.” (Intervjueeritav C)

Puudust tunnevad kõik draamaõpetajad spetsiaalsetest õppematerjalidest ja hindamismudelist. Uuringus osalejate hinnangul on vaja õppematerjale just põhikooliastmele. Draamaõpetajad tunnevad, et on väga suur väljakutse valmistada jooksvalt ise õppematerjalid, tööplaani õpieesmärkide saavutamiseks, õpetamine ja õppimise tulemuste analüüsimine. Õpetajad soovivad pakkuda kvaliteetset draamaõpetust nii, et see pakuks kindlustunnet ja arenguvõimalusi lastele ja õpetajale endale. Tulenevalt õpetajate kvalifikatsiooninõuetest ei ole draamaõpetajatele hetkel tagatud piisavalt arenguvõimalusi.

7. Arutelu

Käesoleva magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas Eesti koolides praktiseerivad draamaõpetajad toetavad draamameetodite kasutamisel draamaõppes õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengut. Uurimistöö raames tuuakse välja draamaõpetajate poolt tõstatatud teemad, mis seonduvad nii draamaõpetuse olemuse kui sellega, millised on õpetajate kogemused laste loovuse ja sotsiaalsete oskuste arendamisel. Ühtlasi analüüsitakse valikaine hetkeolukorda Eesti haridussüsteemis, tuues välja draamaõpetuse rolli üldhariduskooli õppekavas ning ettepanekud, kuidas draamaõpetus võiks Eestis korraldatud olla.

Uurimisteema on vajalik ja aktuaalne, sest tänapäeva maailmas on paljudes valdkondades loovus ja sotsiaalsed oskused tähtsamad kui ainult faktiteadmised. Eestis lähtutakse haridusmaastikul põhimõtetest, kus lisaks aineteadmistele tuleb lastes ja noortes arendada ka üldpädevusi – enesekohased ja sotsiaalsed oskused, mis on seotud inimese hakkamasaamisega iseendaga ning tulemusliku inimestevahelise suhtlusoskusega. Tegu on oskustega, mille edendamiseks pole kooli õppekavas olemas eraldi õppeainet. Kooli jaoks on sedalaadi oskuste - sotsiaalsed oskused, ettevõtlikkus ja loominguline mõtlemine - kujundamine tõsine väljakutse. (HTM, TLÜ, TÜ, 2017)

Käesoleva magistritöö uurimistulemustest selgus, et draamaõpetajad mõistavad draamaõpetuse eesmärgi üheselt: draamaõpetus on draama kui kunstivormi kasutamine õppija loovuse ja suhtlemisvõime ning koostöö arendamiseks. Eriarvamusel olid draamaõpetajad teatriterminoloogia vajalikkuse õpetamisel draamaõppes, toodi välja, et see ei ole eesmärk omaette. Uurimistulemused toovad välja, et draamaõppes õpivad lapsed verbaalsete ja mitteverbaalsete draamatehnikate kaudu kavandama loovalt draamakeskkondi ning hindama enda ja teise toimetulekut kujutletavates olukordades. Draamaõpetajate hinnangul saab draamaõpetus olla koolides üheks võimaluseks, arendamaks loovust ning sotsiaalseid oskusi. Toetudes draamaõpetajate kogemustele ja uurimuse teoreetilisele raamistikule, saab välja tuua, et draamaõpe, mis põhineb koostööl ja kogemuslikul õppimisel, annab lastele ning noortele võimaluse arendada oma kognitiivseid, psühho-emotsionaalseid ja sotsiaalseid oskuseid. (Barber & Owens, 2014) Draamameetodite positiivset mõju laste sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengule kinnitavad käesolevas uurimistöös erinevate autorite uurimistulemused: Noor 2021; Besançon jt, 2019; Marga 2018; Bournelli 2016; Barber, Owens, 2014, Hein 2014 jt.

Draamaõpetus on õppeaine, milles kasutatakse õppija loovuse, suhtlemisoskuste ja ettevõtlikkuse arendamiseks draamameetodeid. Draamaõpetuses väärtustatakse protsessi,

mille tulemuseks on terviklik loominguline laps. Õppimine toimub draamaõpetuses läbi harjutuste, mängude, improvisatsiooni, tegelikkuse jälgendamise ja loovprotsessi mõtestamise. Näidendi lavale toomine ei ole draamaõpetajate jaoks õppeprotsessis esmatähtis.

Uurimistulemus on kooskõlas uuringutega, kus käsitletakse draamaõpetust osalejate loominguliste ja sotsiaalsete oskuste arendamise eesmärgil, mitte kunstipäraste tulemuste saavutamiseks (Noor 2021; Besançon jt, 2019; Marga 2018; Bournelli 2016; Barber, Owens, 2014, Hein 2014).

Draamatundides oli meetoditest kõige enam kasutusel improvistatsioon, õpetajate hinnangul toetab see draamameetod laste sotsiaalset arengut, põhjendades seda sellega, et siin ei ole ette antud teksti ning laps saab harjutusele läheneda loovalt, harjutades ühlasi eneseväljendust ja suhtluspädevust. Teisi draamameetodeid nimetati vähem, ning seos õpitulemuste saavutamiseks jäi uuringus osalejate vastustes üldistavaks: toetab sotsiaalseid oskusi. Sellest võib järeldada, et draamaõpetajad lähtuvad õpetamisel sellest, mis on neile endile juba varasemast kogemusest omane, kuid vaja oleks sihipärast õpetamist, nii et toimuks mõtestatud õppimine. Uurimistulemuste käigus selgus, et kõiki draamameetodeid ja õpiväljundeid draamaõppes siiski ei teatud.

Tulemustest tuli välja, et draamaõpetajate ettevalmistuses õppijate õpetamisel esineb puudusi. Draamaõpetajad toetusid tundide läbiviimisel sisetundele, lähtudes peamiselt enda kogemustest. Olukorra teeb tõsiseks, et draamaõpetajatel puudub informatsioon koolituste kohta ennast arendada või on pakutavad koolitused ennast ammendanud. Tulenevalt õpetajate kvalifikatsiooninõuetest ei ole draamaõpetajatele hetkel tagatud piisavalt arenguvõimalusi. Samuti ei olnud tegutsevad draamaõpetajad teadlikud draamaõpetuse õppekava tööversioonist Haridus- ja Noorteameti kodulehel. Selged lühi- ja pikaajalised sihid või eesmärgid draamaõpetuses õppija toetamisel tagaksid haridusringkonnas arusaamise, et tegemist on tõsiseltvõetava õppeainega. Positiivne on see, et kõik draamaõpetajad on valmis ennast täiendama.

Võrreldes Marga 2018. aastal läbi viidud uuringuga, tõid draamaõpetajad käesolevas uurimises sarnaselt välja, et draamaõpetuse toimumine koolides sõltub enamasti koolijuhi teadlikkusest. Riigi tugi tagaks õppeaine kvaliteetsuse selgemad eesmärgid ja Eesti laste sotsiaalsete oskuste arengule järjepidevuse. Antud uurimuse põhjal saab öelda, et draamaõpetuse valikaine on tõhus õppija sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengule, kui seda on õppekavas vähemalt kolm aastat järjest, sest draamaõpe on protsess ning sotsiaalsed oskused ei parene õppijas üleöö draamaõpetajate hinnangul. Õpitu ülekannet toetab draamaõppes

refleksioon, seepärast on väga oluline, et õppija ennast analüüsiks. Õpetaja ülesandeks on aktiivse eneseanalüüsi esilekutsumine õpilastes.

Antud uurimuse raames toovad draamaõpetajad välja, et lugude jutustamine ja kuulamine arendab lastes ja noortes suulist eneseväljendust ning kuulamisoskust. Läbielatud tunde kaudu valmistatakse uuteks olukordadeks ning lood aitavad mõtestada saadud kogemust. (Besançon jt 2019) Kuulamisoskust toetab tähelepanu koondamine, näiteks viiakse läbi harjutusi, kus kuulamise järgi toimub loo esitamine keha liikumise kaudu. Uurimus on kooskõlas varasemate uuringutega, mis kirjeldavad, et lugude esitlemine draama elementidega aitab arendada sõnavara ja väljendusoskust ning kujundlikku mõtlemist. Draamameetodite kasutamine õppemeetodina aitab lastel uurimuse (Schihalejev, 2012; Holland, 2009;) kohaselt mõista ennast ja oma tundeid, arendades nõnda emotsionaalset küpsust, andes käitumismudeleid, kuidas väljendada oma emotsioone vastuvõetaval viisil.

Draamaõpetuses on palju võimalusi meeskonnatöö oskuste arendamiseks, intervjuudes osalejad on märganud, et grupid töö õnnestub lastel palju paremini, kui osalejatel on tugevad sotsiaalsed oskused. Lastel omavahelised suhted mängivad suurt rolli meeskonna eesmärkide saavutamises. Intervjueeritavad tõid välja, et draamaõpetuses hinnatakse osaleja panust ühisloomesse ja koostööoskust kaaslastega. Sarnaselt Noore (2021) ja Marga (2018) uuringutega leidsid ka käesolevas uuringus osalejad, et oskus koostööd teha on eluks väga vajalik, sest see mitmekesistab tulemust.

Käesolevast uurimistööst selgus, et draamaõpetajate hinnangul ei ole õppijale tagatud piisav kvaliteetne draamaõpe, sest vajaka on teadmistest ja informatsioonist õppemeetodite kohta. Kompetentsi pärast tundsid muret draamaõpetajad, kellel oli õpetajakutse, näitleja hariduse taustaga intervjuus osalejad selle kohta muret ei väljendanud või ei osanud intervjueerija seda märgata. Draamaõpetajate arvates on vajalik draamaõpetuse kutsestandard, kus võetakse aluseks töö keerukus, oskuste ja teadmiste osakaal ning iseseisvuse ja vastutuse ulatus. Kutsestandard ühtlustaks õpetajate taseme ning oleks kindlustundeks kvaliteetse hariduse andmisel, ühtlasi oleks kutsestandard positiivne draamaõppe mainekujundamisel. Õppematerjalidest tunnevad puudust kõik draamaõpetajad, need toetaksid nii õppijat kui õpetajat. Samuti saavad õppematerjale kasutada teised õpetajad näiteks draamaõpetaja asendamisel haiguslehe ajal.

Draamaõpetajate kogemusel on koolis sotsiaalsete oskuste ja loovuse õpetamine ainetundides õpetajate jaoks tõsine väljakutse, põhjendades seda sellega, et jälgida tuleb õppekavas püsimist ning seetõttu jääb aega väheks õppetöö mitmekesistamiseks. Uuringus osalejate sõnul püüavad aineõpetajad kasutada oma tundides kaasaegseid õppemeetodeid,

kuid teevad seda võimalusel. Antud hetkel ei toeta selline olukord õppija arengut oskuste vallas ning võib eeldada, et õpilastele ei ole tagatud vastavalt haridussüsteemi poolt kehtestatud nõudele toetada sihipäraselt laste sotsiaalsete oskuste, ettevõtlikkuse ja loovuse arengut. Uurimistulemused kinnitavad, et ainetundide õpetajad ja klassiõpetajad pöörduvad sageli draamaõpetajate poole, et arendada sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi õppijates, näiteks klassikliima parendamiseks või koolikiusamise vastu võitlemiseks. Draamaõpetajate hinnangul on draamameetodite rakendamine olnud tulemuslik. Draamaõpetajate kogemusel saab draamatundides käsitleda selliseid teemasid, mis on noorte jaoks olulised, siin on võimalik harjutada erinevaid sotsiaalseid situatsioone. Kõige enam kasutatakse selleks improvisatsiooni ja foorumteatrit. Üheks suureks probleemiks, mida edukalt draamas käsitleda saab, on koolikiusamine. Enamus intervjuus osalejatest on kogenud draamameetodite kasutamise positiivset mõju koolikiusamise vastu võitlemisel. Ka see on kooskõlas varasema uurimusega, mille kohaselt tuuakse välja selged kasutegurid laste ja noorte õpetamisel draamatundides, et arendada sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi koolikiusamisega võitlemisel (Bournelli, Mavroudis, 2016).

Varasemad uuringud ühtivad käesoleva uurimusega, kus teadmised ja oskused omandatakse draamaõppes eeskätt praktiliste tegevuste kaudu, nii et õppija on protsessis aktiivne osaline, sest just kaasloojana suudab laps paremini seostada õpitavat iseenda ja tegeliku eluga. (Marga, 2018; Hein, 2014; Schihalejev jt. 2012) Õpitu ülekannet toetab draamaõppes refleksioon, seepärast on väga oluline, et õppija ennast analüüsiks. Refleksiooni eelduseks on enesest teadlik mõtlemine. (Refleksioon, s.a) Õpetaja roll on siin toetada ning julgustada last. Uurimistulemustest selgus, et 45-minutiline tund ei ole piisav kõigi draamaõpetuse tunniosade läbiviimiseks. Draamaõpetajad peavad seda tõsiseks asjaoluks, mis takistab õpitulemuste täiel määral omandamist draamaõppes.

Antud uurimuse põhjal saab öelda, et puudust tunti draamaõppe hindamismudelist. Draamaõpetajad, kes sellest puudust ei tundnud, andsid õppijatele tagasisidet jooksvalt. Seetõttu saab järeldada, et hindamismudelit on tarvis usaldusväärse saavutamiseks, samuti toetab see õppijat, kui ta teab, mida temalt täpselt oodatakse. Uuringus osaleja tõi näite sotsiaalsete oskuste arengu hindamismudelist oma koolis, vt lisa 2. Magistritöö tulemustest saab draamaõpetajate kogemustest välja tuua, et õppe-eesmärke draamaõpetuses on võimalik tagasisidestada ja hinnata. Parim viis selleks võib olla õppija eneseanalüüs koos õpetaja täiendustega.

Uuringus osalenud draamaõpetajad arvavad, et aktiivõpe pole veel Eesti koolides laialt levinud, mis ei tähenda, et seda ei tehta, kuid tarvis oleks järjepidevust. Draamaõpetajate

hinnangul ei ole õppija poolt teadmiste ülekannet draamaõppes alati kohe näha, sest draamaõpe on protsess, kus õpitu ülekanne võib avalduda hilisemas elus. Oluline on, et laps teeks tunnis kaasa ning reflekteeriks saadud kogemust. Tulevikus avatakse õpitu olemust õppijas mõtlemisprotsesside analüüsiga, sattudes uutesse olukordadesse, toimub temas just iseenesest hulk metakognitiivseid arutlusi. Kasutades metakognitiivseid oskusi, jälgib inimene, kuidas ta probleemi lahendamisel arutleb ja mõtleb. (Krull, 2018)

Erinevad uuringud on välja toonud, et inimese igapäevast toimetulekut mõjutavad sotsiaalsed oskused ja loovus (Kikas ja Toomela, 2015; Põhikooli riiklik õppekava, 2011; sotsiaalsed oskused s.a), sotsiaalsed oskused on treenitavad (Besanço, jt 2019), kaasaegselt hariduselt oodatakse lisaks aineteadmistele ka sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamist õppijas (HTM, TLÜ, TÜ 2017), draamaõpetus on üks võimalus, toetamaks õppija sotsiaalseid oskusi ja loovust järjepideval. (Besançon jt, 2019). Käesolev uurimus rõhutab, et kvaliteetse draamaõppe tagab eesmärgistatud ja mõtestatud õppetöö, kus valikaine raames viiakse läbi kõik vajalikud tunniosad (sh tagasiside kindlustamine õpitust). Ühest akadeemilisest tunnist ei piisa kõikide tunniosade läbiviimiseks draamaõpetuses, õpetajate hinnangul on draamaõpe protsess, mis peaks olema valikainena kättesaadav õppijale vähemalt kolm õppeaastat järjest.

Käesolev uurimus väärtustab kaasaegse haridussüsteemi põhimõtet, kus lisaks aineteadmistele toetab kool ka õppija sotsiaalsete oskuste ja loovuse arengut. Vajalikuks ei peeta uuringus osalejate sõnul laste oskusi individuaalseks toimetulekuks, vaid ka ühiskonna sidususe tagamiseks. Uurimistöös võeti aluseks varem läbi viidud draamaõppealaseid teadustöid koos draamaõpetajate kogemuste, arvamuste ja ettepanekutega selle kohta, kuidas Eestis võiks draamaõpetus korraldatud olla.

Uuringu valim ei hõlma kõiki Eesti draamaõpetajaid, kes koolides selles valdkonnas töötavad, seega ei ole võimalik kõikehõlmavaid järeldusi teha. Kuid antud valimi põhjal saab teha järeldusi olulistest draamapedagoogika aspektidest, mida draamaõpetajad kogenud on. Laialdasemate tulemuste saamiseks tuleks uurimust korrata suurema arvu intervjuueeritavatega. Samuti oleks vajalik teada, mil viisil toetavad aineõpetajad laste sotsiaalseid oskusi järjepidevalt. Uurimistulemus toob välja, et Eesti draamaõpetajad tunnevad puudust õppematerjalidest koolidele, vajaka on teadmistest ja informatsioonist õppemeetodite kohta. Ettepanekuna soovitati draamaõpetajate kutsestandardi loomist ja õppeaine toomist riiklikku õppekavva, et tagada vastav erialane väljaõpe ning järjepidev ja tõhus draamaharidus Eesti lastele. Käesolevast magistriltööst on võimalik kasu saada kõikidel formaalsetel ja huviharidusega tegelevatel haridusasutustel.

Tänuõnad

Soovin tänada kõiki draamaõpetajaid, kes intervjuudes osalesid ja oma kogemusi jagasid, olete suurepärased kaasteelised selle magistritöö valmimise juures. Samuti soovin tänada töö juhendajaid ning Varje Schmidt, kes oli abiks keelelise toimetamisega, ning Marit Külvi andmete analüüsimisel kaaskodeerimise eest.

Autorsuse kinnitus. Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva magistritöö ning toonud välja nõuetele vastavalt teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud, lähtudes Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia lõputöö 2022. aasta nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Arro, G., Jaani, J., Loogma, K., Malleus, E., Titov, E., Toding, M., Täks, M., Venesaar, U. (2018, 20.12). Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis. *Issuu*.
https://amp.issuu.com/liinapissarev/docs/raamdokument_web_3/13
- Blackman, S. (2011). Using pupil perspective research to inform teacher pedagogy: What Caribbean pupils with dyslexia say about teaching and learning. *Journal of Research in Educational Educational Needs*, 11:3, 178–185.
- Bolton, G. (2010). *Essential Writing*. London: Trentham Books Limited.
- Catalyst Eesti. (2021, 15.12). *Loov mõtlemine*.
<https://www.catalystteambuilding.ee/info/loov-motlemine>
- Celume, M.-P., Besançon, M. & Zenasni, F. (2019). Fostering Children and Adolescents' Creative Thinking in Education. Theoretical Model of Drama Pedagogy Training. *Front. Psychol.* 9, article 2611. doi: 10.3389/fpsyg.2018.0
- Cremin, T. & Macdonald, R. (2013). Developing creativity through drama. Jones, R., Wyse, D. (editors), *Creativity in the Primary Curriculum* (lk 83-97). Routledge.
https://www.academia.edu/19272384/Drama_a_creative_pedagogic_tool?email_work_card=title
- Deutsch, M. (2014). *The Handbook of Conflict Resolution*. Jossey Bass.
- Eesti Harrastusteatri Liit. *Kooliteater*.
<https://www.harrastusteatriid.eu/harrastuslik-teatrigevus-eestis/kooliteater/>
- Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Õppekavad. <https://eamt.ee/oppimine/oppekavad/>
- Erikson, T. (2018). *Idioodid minu ümber*. Tallinn: Varrak, lk 12, 117.
- Errington, E. (1992). *Towards a Socially Critical Drama Education*. Victoria, Australia: Deakin University Press.
- Freeman, G. D., Sullivan, K., Fulton, C. R. (2003). Effects of Creative Drama on Self-Concept, Social Skills, and Problem Behavior. *Journal of Educational Research*, 96:3, 131-138.
- Goodman, D. S. (2017). *Teamwork, communication and empathy: a case study examining social skills in drama class*. [Master's thesis, Bilkent University]. DSpace.
<http://dspace.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/33197/10149680.pdf?sequence=1>
- Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat. (2014). Erelt, T. (toim). Eesti Keele Sihtasutus.
- Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Valikõppeained. Draamaõpetus*.
<https://oppekava.ee/pohiharidus/valikained/>

- Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Strateegiline planeerimine aastateks 2021-2035*.
<https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035>
- Hein, I. (2003). *Draamaõpetuse spetsiifilised võimalused õpilase isiksuse arendamiseks: draamaõpetuse ainekava ja töökava X klassile*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
<http://hdl.handle.net/10062/77715>
- Hein, I. (2014). *Draamaõpetus*. Maurus Kirjastus.
- Hein, I., Nielsen, K., Owens, A. (2012). Draama võimalused väärtuskasvatuseks. Schihalejev, O. (toim), *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* (lk 57-80). Tartu Ülikooli eetikakeskus, Eesti Keele Sihtasutus.
- Heinla, E. (2020). *Lapse loovuse hoidmine ja arendamine*. Kirjastus Artlex.
- Henry, M. (2000). Drama's Ways of Learning, Research in Drama Education. *The Journal of Applied Theatre and Performance*, 5:1, 45-62. DOI:
<https://doi.org/10.1080/135697800114195>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- Holland, C. (2009). Reading and acting in the world: conversations about empathy. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 14:4, 529-544. DOI: <https://doi.org/10.1080/13569780903286030>
- HTM, TLÜ, TÜ. (2017). *Õpikäsitusest ja selle muutumisest. Elukestva õppe strateegia 2020 1. eesmärgi selgituseks*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/har_min_broshyyr_12lk_est_veebi.pdf
- Huitt, W. (2004). Values. *Educational Psychology Interactive*.
<http://www.edpsycinteractive.org/topics/affect/values.html>
- Härma, K. (2014). Omaloomingu ja improvisatsiooni võimalustest muusikatunnis. *Muusikaõpetuse didaktika. Valik artikleid*. Kiilu, K., Sepp, A. (koost), lk 108-109. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia.
- Jones, D., Greenberg, M. & Crowley D.M. (2015). Early Social-Emotional Functioning and Public Health: The Relationship Between Kindergarten Social Competence and Future Wellness. *American Journal of Public Health*, 105(11), 2283-2290.
- Kaeramaa, T. (2012) *Draamaõppe mõju Eesti gümnaasiumiõpilastele nende endi hinnangul*. [Lõputöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/25879/kaeramaa_tuuli_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=n
- Kalk, K. (2021). *Valim ja üldkogum*. Loengukonspekt. Kasutatud 2022.

- Kallas, E. (2015). *Loovustehnikad*. Tartu: Ecoprint AS.
- Karaosmanoglu, G., & Adıguzel, O. (2021). An overview of the creative drama experience in the information technologies and software course from the student's perspective. *Journal of Qualitative Research in Education*, 26, 1-22. doi: 10.14689/enad.26.1
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Tallinn: Koolibri, lk 10, 12, 13, 39.
- Kidron, A. (1999). *122 õpetamistarkust*. Tallinn: Andras & Mondo.
- Kikas, A. (2015, 10.11). Kool peab õpetama inimeseks olemist. *Huvitav Kool*.
<https://www.huvitavkool.ee/2015/11/kool-peab-opetama-inimeseks-olemist.html>
- Kikas, E. (toim) (s.a.). Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes.
- Kikas, E., Toomela, A. (toim) (2015). Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. *Üldpädevused ja nende arendamine*. Tallinn: Eesti Ülikoolide Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). RT I 2008, 23, 152.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Krips, H., Siivelt, P., Rajasalu, A. (2012). *Suhtlemine probleemsete õpilastega*. Tartu: Atlex, lk 59, 160.
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kuppers, P., Robertson, G. (2007). *The Community Performance Reader*. MPG Books Ltd, lk 10, 19.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Loovus. (s.a) *Wikipedia*. <https://et.wikipedia.org/wiki/Loovus>
- Marats, I., Männamaa, M. (2008). Lapse üldoskuste areng. Kulderknup, E. (toim),
 Üldoskuste areng koolieelses eas (lk 5-43). Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Marga, M. (2018). *Draamaõpe Eesti koolis draamaõpetajate arvamuse põhjal*. [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/61643>
- Mavroudis, N. & Bournelli, P. (2016). The role of drama in education in counteracting bullying in schools. *Cogent Education*, 3:1, doi: 10.1080/2331186X.2016.1233843
- MTÜ Foorumteater. (2012, 19.07). Free Our Mind õppematerjal - Rõhutute teater. *Issuu*.
https://issuu.com/nikolaikunitson/docs/rod_est
- Mägi, K. ja Tropp, K. (2008). *Õppimise alused*. Loengukonspekt. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia. Kasutatud 2020
- Nielsen, K. (2009). Draamaimprovisatsioon kui õppemeetod. Teooria ja praktika.

- [Magistritöö. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Lavakunstikool]
- Nielsen, K. (2010). Õppimine ja õpetamine draamaprotsessis. Kraav, I. (Toim.) *Õnnestav õpetus* (lk 11-18). TÜ kirjastus.
- Niiberg, T. (2011). *Suhtlemise kuldreeglid*. Tallinn: Kirjastus Pegasus.
- Noor, M. (2021) *Noorsootöötajate kogemused draamapedagoogika kasutamisest noorsootöös*. [Magistritöö, Tallinna Ülikool]
- Owens, A. & Barber, K. (2014). *Draamakompass. Protsessdraama käsiraamat*.
<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/58550/draamakompass.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Prants, M. (2021, 22.07). Kas laps on kooliks valmis? *Harno Blogi*.
<https://blogi.harno.ee/kas-laps-on-kooliks-valmis/>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2011). RT I, 23.04.2021, 10.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021010>
- Rasmussen, B. (2010) The 'good enough' drama: reinterpreting constructivist aesthetics and epistemology in drama education. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 15:4, 529-546.
 doi: 10.1080/13569783.2010.512187
- Refleksioon. (s.a) *Wikipedia*. <https://et.wikipedia.org/wiki/Refleksioon>
- Simmermann, A. (2018). Rakendusteatri praktikad MTÜ Laste ja Noorte Kriisiprogrammi leinetoetuslaagrites aastatel 1995-2017. [Doktoritöö, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia]. EMA. <https://ema.edu.ee/wp-content/uploads/2018/10/Aivar-Simmermann.-Doktorito%CC%88o%CC%88-.pdf>
- Schihalejev, O., Jung, N. (2012.) Erinevad väärtuskasvatustlikud lähenemised. Schihalejev, O. (toim), *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* (lk 14-24). Tartu Ülikooli eetikakeskus, Eesti Keele Sihtasutus.
- Sotsiaalsed oskused. (s.a.) *Wikipedia*. https://et.wikipedia.org/wiki/Sotsiaalsed_oskused
- Tallinna Tehnikaülikool. (2018). Veebipõhine kõnetuvastus.
<http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/?fbclid=IwAR2HtgGyeQRBusg66JZVqecTr1eFdZX59VbWdXkf6cHYjbXOQAb3fkhJyOo>
- Takko, R. (2018). 12 asja, mida koolis ei õpetatud, aga mida kõik peaksid teadma. Tallinn: Edu Akadeemia, lk 26-134.
- Teder, K. (2017, 12.05). Lugude jutustamine on hea viis õpetamiseks. *Õpetajate Leht*.
<https://opleht.ee/2017/05/lugude-jutustamine-on-hea-viis-opetamiseks/>
- Tints, A. (2013). Sotsiaalsete oskuste õpetamine põhikooli III astme ainetundides Paldiski

Gümnaasiumi õpetajate vaates [Lõputöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia].

DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/31937>

Tuleviku Hariduse SA. *Terviklik Haridus*.

<https://terviklikharidus.ee/tervikliku-oppe-programm/miks-opetada-labi-lugude-jutustamise>

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia. *Magistriõpe*. <https://viljandi.ut.ee/et/magistrio>

Ulubey, Ö. (2018). The Effect of Creative Drama as a Method on Skills: A Meta-Analysis Study. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 63-78. doi: 10.11114/jets.v6i3.2968

Vaba Lava. (2021, 14.01). *Kutsume liituma kogukonna teatri projektiga – Minu Narva*.

<https://vabalava.ee/uudised/narva/kutsume-liituma-kogukonnateatri-projektiga-minu-narva/>

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool.

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu kava

Intervjueeritava kohta

1. Milline on Teie haridus draamaõpetajana?
2. Kuidas teist sai draamaõpetaja?
3. Kui kaua olete töötanud draamaõpetajana?
4. Kirjeldage palun mõnda oma head töösaavutust?

Uurimisküsimus 1: Millised on draamaõpetuse eesmärgid draamaõpetajate arvamuste põhjal?

1. Millised on Teie eesmärgid draamaõpetajana? (lühiajalised ja pikaajalised eesmärgid)
2. Milline on Teie draamatunni ülesehitus?
3. Milliseid õppemeetodeid olete rakendanud draamaõpetuses?
4. Palun põhjendage, miks olete just neid meetodeid kasutanud?
5. Milliseid oskusi ja teadmisi peaks Teie arvates draamatund edasi andma?
6. Mis on Teie arvates loovus? (Palun seletage oma sõnadega)
7. Millele te toetute draamatunni ettevalmistamisel?
8. Kuidas draamaõpetus erineb tava tundidest?
9. Kuidas toimub draamatunnis õppetööle tagasiside andmine?

Uurimisküsimus 2: Millised on draamaõpetajate kogemused õppijate sotsiaalsete oskuste ja loovuse arendamisel draamaõpetuses?

1. Palun kirjeldage, kuidas arendate draamaõpetuse aine raames õpetajana õppijate suhtlemisoskusi, suulist- ja füüsilist eneseväljendust?
2. Palun kirjeldage, kuidas arendate draamaõpetuse aine raames õpetajana õppijate loovust sh loovmõtlemist?
3. Palun kirjeldage, kuidas arendate draamaõpetuse aine raames õpetajana õppijate koostööoskusi?
4. Missuguseid sotsiaalseid oskusi peate vajalikuks veel lisaks draamaõpetuses õpetada ja millised on Teie poolsed õppemeetodid?
5. Missuguseid muutusi õppijates olete märganud draamaõpetuses sotsiaalsete oskuste arendamisel? Tooge näiteid.

Uurimisküsimus 3: Milline on draamaõpetajate arvates draamaõpetuse roll üldhariduskooli õppekavas?

1. Milline on draamaõpetuse roll Eesti koolides tänapäeval?
2. Milline roll on draamaõpetusel Teie koolis?
3. Kui sageli toimuvad draamaõpetuse tunnid õppeasutuses, kus töötate draamaõpetajana?
4. Millised on draamaõpetuse õppe- ja kasvatusesmärgid Teie arvates? Mille järgi eesmärgid seate?
5. Kuidas võiks ideaalis draamaõpetus Eestis korraldatud olla?
6. Kas draamaõpetus peaks kooli õppekavas olema eraldi õppeaine? Palun põhjendage oma arvamust?

Lisa 2. Draamaõpetuse hindamismudel 5. klassile

Õpilased annavad endale hinnangu neis küsimustes ja kommenteerivad seejärel, õpetaja kirjutab vastavalt õppija hinnangule vajadusel täiendust. Õpilane hindab ise, T-P-O-süsteemis (T - oskus omandatud, tean ja kasutan, P - oskus osaliselt omandatud, pean veel harjutama, O - oskus omandamata, pean õppima ja harjutama), enda jõudmist õpitulemusteni. Tihti on töö varustatud õpilasepoolse kommentaariga, kus ta analüüsib enda õppetööd ja jõudmist õpitulemuste ja ka üldpädevusteni. Kui õpetaja on õppija töö parandanud, tagasisidestab ka õpetaja õppija jõudmist õpitulemusteni ning annab soovitusi ja suuniseid edasiseks õppetööks.

I poolaasta:

1. Suudan pühenduda tunnitegevustele ja panustada draamategevustesse.
2. Olen loov ja leidlik draamaülesannete lahendamisel
3. Julgen grupikaaslaste ees ennast väljendada, pakkuda välja oma ideid ja neid teostada
4. Oskan kaasõpilastega koos loovalt tegutseda, läbi rääkida ja leida kompromisse ühistes improvisatsioonides ja etüüdides.
5. Jälgin ja väärtustan kaasõpilaste eneseväljendust, aktsepteerin teiste ideid ja sooritusi.
6. Valitsen oma käitumist mängulises olukorras, suudan oma emotsioone hallata.
7. Töötan tunnis aktiivselt kaasa, kuulan ja reageerin, kui mind miski segab.

II poolaasta:

1. Võtan endale erinevaid rolle ja mängin neid mõnuga.
2. Kavandan lühilavastust, pakun välja oma ideid, leian endale sobiva rolli lavastuses.
3. Panustan aktiivselt lavastusproovidesse.
4. Esitlen oma lavastuse ideed ja kavandeid.
5. Esinen avalikult rühmatöös ettevalmistatud lühilavastusega
6. Analüüsin enda ja grupi ühist loovat tegutsemist ja selle tulemust -lavastusprotsessi.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marju Rebane

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose: Kuidas draamaõpetus toetab õppijate sotsiaalseid oskusi ja loovust juhendajate kogemuste põhjal, mille juhendajad on Marvi Remmik ja Katrin Nielsen reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marju Rebane

12.05.2022